

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

FELINOTERAPIE A JEJÍ MOŽNOSTI VYUŽITÍ

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková
Autor práce: Renata Vodičková
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Forma studia: kombinovaná
Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum 30.03.2015

.....

Děkuji své vedoucí bakalářské práce, Mgr. Lucii Maliňákové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce i za ochotu a vstřícnost. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Bohdaně Majerové za inspiraci k dobrovolnictví i všem felineoterapeutkám za dobrou spolupráci při výzkumném šetření a za jejich čas a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	5
1. ZOOTHERAPIE	6
1.1 Historický vývoj zooterapie	6
1.2 Druhy zooterapie	7
2. FELINOTERAPIE	11
2.1 Historie kočky	11
2.2 Kočičí řeč	12
2.3 Péče o kočku	13
2.4 Plemena koček využívaná pro felinoterapii	13
2.5 Výběr a výcvik koček pro návštěvní službu	15
2.6 Metody felinoterapie	16
2.7 Nezávislý chovatelský klub	17
2.7.1 Dobrovolníci pracující v Návštěvní službě	18
2.7.2 Kočky pracující v Návštěvní službě	18
2.7.3 Zkoušky koček pro Návštěvní službu	18
2.8 Další organizace zabývající se felinoterapií	19
3. VYUŽITÍ A VÝZNAM FELINOTERAPIE	20
3.1 Využití felinoterapie u seniorů	21
3.1.1 Felinoterapie v domech pro seniory	22
3.1.2 Využití felinoterapie ve zdravotnických zařízeních	22
3.2 Využití felinoterapie u dětí	23
3.2.1 Využití felinoterapie v mateřských školách	23
3.2.2 Využití felinoterapie v dětských odděleních nemocnic	24
3.2.3 Využití felinoterapie v dětském domově	24
3.2.3 Kočičí kavárny	25
3.3 Význam felinoterapie	25
3.3.1 Význam u člena návštěvního týmu	26
3.3.2 Význam u zvířete	26
4. VÝZKUMNÁ ČÁST	26
4.1 Výzkumný problém	26
4.2 Cíl výzkumu	26
4.3 Metodika	28
4.3.1 Výzkumná strategie	28
4.3.2 Technika sběru dat	28
4.3.3 Otázky do dotazníku	28
4.3.4 Harmonogram výzkumu	29
4.3.5 Charakteristika výzkumného vzorku	29
4.4 Vyhodnocení	30
5. DISKUSE	37
6. ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	42
ABSTRAKT	43
ABSTRACT	44

ÚVOD

K volbě tématu mé bakalářské práce „Možnosti využití felinoterapie“ mě vedla souvislost se studovaným oborem a možné využití zooterapie v různých oblastech sociální práce. I ke studiu na této škole mě přivedla touha pracovat se zvířaty jako dobrovolník v sociální sféře. V průběhu studia na této fakultě jsem obdobné téma již zpracovávala v několika seminárních pracích a nyní bych problematiku chtěla zpracovat šířeji.

Při výběru tématu jsem brala v potaz i již zpracované práce, které se zooterapii věnují, ale zjistila jsem, že většina z nich je zaměřena na terapii v konkrétním sociálním zařízení nebo na práci terapeuta s klientem s určitým problémem. Chtěla bych se proto zooterapii věnovat obecněji a zaměřit se speciálně na felinoterapii, protože ta dosud nebyla v porovnání např. s canisterapií tolik popsána. K tématu mě váže i osobní vztah, protože jsem dlouholetá chovatelka psů i koček a ráda bych si práci felinoterapeuta vyzkoušela se sibiřskou kočkou, kterou chovám. Z vlastní zkušenosti vím, jak lidi zvířata přitahují, při procházkách se svým staroanglickým ovčákem (bobtailem) se velmi často setkávám s prosbami kolemjdoucích, zda si ho mohou pohladit.

Cílem mé bakalářské práce bude zmapování možností využití felinoterapie v různých sociálních a zdravotnických zařízeních v České republice. Felinoterapie patří k podpurným a aktivizačním technikám, které zlepšují sociální fungování i sociální integraci širokého spektra klientů.

Bakalářská práce je rozčleněna do pěti částí. První čtyři kapitoly se zabývají teoretickými poznatky a poslední pojednává o samostatném výzkumu. V první kapitole je popsána zooterapie a její jednotlivé druhy. Ve druhé kapitole se zabývám felinoterapií, třetí pojednává o možnostech využití felinoterapie, ve čtvrté popisují dobrovolnictví a v závěru se věnuji výzkumné části mé bakalářské práce. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, kde se felinoterapie využívá, s jakou cílovou skupinou se pracuje, jak felinoterapeuti hodnotí uplatnění felinoterapie v praxi v České republice, jaké motivy je vedly k této práci, hodnocení získaných zkušeností. Zajímá mě také, co brání většímu rozvoji felinoterapie u nás. V závěru poslední části se nachází celkové vyhodnocení zjištěných informací.

Při psaní bakalářské práce jsem se opírala o zdroje z dostupné odborné literatury zabývající se zooterapií a zoorehabilitací. Dále jsem vycházela z dokumentů z internetových zdrojů a tištěných periodik.

1. ZOOTERAPIE

Pojmy zooterapie nebo zoorehabilitace znamenají využití zvířat jako terapeutického prostředku. Jedná se o relativně nový obor, kdy se práce se zvířaty používá u klientů z řad zdravotně znevýhodněných osob, které mají fyzický nebo duševní handicap. Interakce mezi klientem a terapeutem napomáhá správnému psychosomatickému vývoji jedince.¹

Aby bylo možno vysvětlit, co přesně si lze pod pojmem zooterapie představit, je nutné vyjmenovat a definovat základní aspekty této činnosti. V první kapitole nejdříve uvedu fakta o historii zooterapie, dále se budu zabývat jejími jednotlivými kritérii.

1.1 Historický vývoj zooterapie

Člověk žil ve společnosti zvířat a úzkém sepětí s přírodou od pradávny historie. Zvířata vždy tvořila přirozenou součást života člověka. Jako první společníci lidí bývají uváděni pes a koza, kteří lidstvo provází již několik desítek tisíc let. Pes plnil kromě hlídací, lovecké, pastervecké a dopravní pomoci i funkci společenskou a hygienickou, což je podloženo různými archeologickými nálezy. Některé dávné civilizace v Egyptě, Sumeru, Persii Indii, Řecku a Římě psy a kočky uctívaly a dokonce zbožšťovaly. Ve starém Orientu byla záměrně šlechtěna psí plemena, která se používala pouze pro společenské účely.²

Již ve středověku byla zvířata v Belgii systematicky využívána tak, aby byla člověku ku prospěchu ve vzájemné interakci. V devátém století existoval program, kdy se lidé v rodině starali o postižené osoby a jeho součástí bylo i terapeutické využití zvířat. V Anglii byl na konci osmnáctého století křesťanskou společností Society of Friends založen ústav pro duševně nemocné pacienty, protože se zakladatelům nelíbil přístup k těmto nemocným v jiných zařízeních (násilné zacházení, používání silných léků). V zařízení se k pacientům přistupovalo s láskou a porozuměním. V rámci terapie se nemocní starali o zvířata, např. o králíky a drůbež, čímž se učili sebekontrolě. Koncem devatenáctého století byl v Německu založen dům křesťanské pomoci Bethel pro epileptiky, kde se využívalo léčebné pomoci psů, koček, koní, ptáků i zvířete v parku. Toto zařízení existuje dodnes, po rozšíření poskytuje služby pro více než 5000 nemocných.³

V průběhu dvacátého století se v USA využívali psi ke hrám s pacienty v nemocnicích. Psi se osvědčili i jako vyhledávači raněných ve válečných obdobích nebo byli nasazováni pro rehabilitaci válečných zranění letců. Spolupráci zvířat s nemocnými

¹ Srov. SVOBODOVÁ, I. a kol. *ZOOREHABILITACE a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. S. 3-4.

² Srov. LACINOVÁ, J. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 27-28.

³ Srov. ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví*. S. 57-58.

můžeme najít i v Evropě – v Norsku bylo v roce 1966 založeno rehabilitační centrum pro postižené, kde součástí léčebného režimu byli psi a koně.

V USA publikoval psychiatr B. M. Levinson v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století několik prací opřených o osobní zkušenost a v roce 1982 stanovil metodologické zásady nové vědní disciplíny – zvířaty podporované terapie („pet-facilitated therapy“). Na jeho práci navázali i další američtí vědci, kteří aplikovali zooterapii do domovů důchodců, nemocnic, léčeben, věznic i škol a prováděli zde výzkumy. Byla tak vypracována metodologie, která je dnes uznávána po celém světě.⁴

Řada psychologů vytvářela své interakční teorie, do některých z nich je možno zařadit i úlohu zvířat. U Adlerovy psychoterapie mohou zvířata sehrát v rodinných interakcích roli, je-li na ně nahlíženo jako na členy rodiny a zároveň uznávají nadřazenost člověka. Zvíře může sehrát důležitou roli u jedné z potřeb, které definovala Karen Horneyová. Jedná se o potřebu adorace, která může být naplněna i u zájmového chovu. I většinu potřeb, které vyslovil Fromm (potřeba někam patřit, potřeba jistoty a bezpečí, potřeba vlastní identity, potřeba pevného bodu) je možno naplnit pomocí zvířat. Zvíře může sehrát důležitou roli v Rogersově psychoterapii, kdy terapeut vytváří atmosféru bezpodmínečného akceptování, a empatie např. za přítomnosti zvířecího mazlíčka. U Franklovy logoterapie může zvíře v zájmovém chovu představovat smysl života.⁵

V České republice má využívání zvířat pro léčbu lidí zatím krátkou historii, její větší rozvoj začal až po roce 1990. Česká republika je členem mezinárodní organizace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations), která byla založena v USA v roce 1990. Jsou zde sdruženy jednotlivé národní organizace, které zajišťují terapeutické programy se zvířaty a účastní se nejrůznějších výzkumů.⁶

1.2 Druhy zooterapie

Domnívám se, že k léčebným účelům lze využít v podstatě jakékoliv velké nebo malé zvíře, s výjimkou zvířat člověku nebezpečných, která by ho mohla poranit nebo otrávit.

Zooterapii můžeme dělit podle různých kritérií:

- Podle zvířecího druhu: kůň (hiporehabilitace), pes (canisterapie), kočka (felinoterapie), drobná domácí zvířata atd.

⁴Srov. LACINOVÁ, J. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 28.

⁵Srov. ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví*. S. 15-29.

⁶Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 24.

- Podle metody: aktivity za pomoci zvířat (AAA), terapie za pomoci zvířat (AAT), vzdělávání za pomoci zvířat (AAE), krizová intervence za pomoci zvířat (AACR)
- Podle formy: návštěvní program, jednorázové aktivity, pobytový program
- Podle způsobu práce: samostatná práce, spolupráce několika terapeutických týmů
- Podle složení pracovní jednotky: zvíře a terapeut a klient, zvíře a terapeut a klient a personál
- Podle počtu zvířat
- Podle počtu klientů: individuální zooterapie, skupinová zooterapie⁷

Podle druhu zvířete můžeme zooterapii dělit na canisterapii, felinoterapii, hiporehabilitaci, ornitoterapii, farmingterapii a terapii pomocí malých zvířat. Nyní pojednám o těchto jednotlivých druzích.

Canisterapie znamená využití psa v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta a podpora jeho zbytkových schopností (fyzických i psychických). Canisterapie je zaměřena hlavně na řešení psychologických, citových a sociálně-integračních problémů. Působení na fyzické zdraví je člověka stojí až na druhém místě, když motivuje k rehabilitaci a povzbuzení imunity prostřednictvím psychiky.⁸

Pes byl průvodcem člověka od nepaměti. Začal žít s lidmi okolo 15 000 let př. Kr. Jednalo se asi o ochočeného vlka a postupem tisíciletí se křížením a šlechtěním vyvíjel v psa. Pes byl lidem hlídačem, ochráncem, pomáhal při lovu a stal se i společníkem a partnerem. Člověk mu na oplátku poskytoval potravu a ochranu před nepřáteli. Tak se vyvinul vztah člověka a psa k velké lásce a věrnosti.⁹

Pes byl velmi oblíben ve starém Egyptě, a antickém Řecku a Římě. Psi zde dostávali významné role po boku bohů. Obdobně byli uctíváni v Persii a Indii. Pes byl vždy oblíben téměř u všech národů, jen např. islám považuje dodnes psa za nečistého.¹⁰

V České republice se canisterapie začala rozvíjet od počátku devadesátých let minulého století. Začaly vznikat regionální organizace, ale vedle nich jsou i jednotlivci, kteří se věnují canisterapii a ovlivňují její praktické využití. Bohužel žádná z metod canisterapie dosud nebyla uznána za léčebnou.¹¹

Můžeme rozlišit různé možnosti využití psa ve zdravotnické a sociální oblasti:

⁷ FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 30-31.

⁸ Srov. GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše*. S. 24.

⁹ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 30.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 31.

¹¹ Srov. TICHÁ, V. Canisterapie jako podpůrná rehabilitační metoda. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 112-113.

- Psi servisní (asistenční, vodící, signální), kteří pomáhají osobám se specifickými potřebami
- Psi canisterapeutičtí, kteří pozitivně ovlivňují podpůrně rehabilitační formou zejména psychosociální, ale i fyzické zdraví člověka
- Psi diagnostičtí, kteří dokážou svým čichem u člověka rozeznat některé projevy nemocí nebo psychosomatických stavů dříve, než se klinicky projeví
- Psi záchranářští, kteří jsou cvičeni pro vyhledání a označení pohřešované osoby v terénu, sutinách, sněhové lavině, pod vodou atd.¹²

Vedle psa a koně patří kočky k nejčastěji chovaným domácím zvířatům. O léčebném kontaktu člověka s kočkou, **felinoterapii**, podrobně pojednávám v dalších částech práce.

Hiporehabilitace je pojem, který zastřešuje aktivity, jež jsou spojené s rehabilitací člověka pomocí koně. Na rozdíl od ostatních zvířat, na která nebyl vždy v dějinách pozitivní náhled, zastával kůň vždy svou nenahraditelnou roli. Byl mnohostranně využíván už od své domestikace před 5 000 lety. S jeho různými podobami se můžeme setkat např. v řeckých bájích (Pegas), keltské mytologii (kentaur) i v pohádkách a českých pověstech a písních.

Cílené užití koně pro léčbu můžeme najít již u Marka Aurelia v letech 171 – 179. V době Marie Terezie se doporučovala jízda na koni pro osoby s duševními poruchami. Byly popisovány léčebné účinky i v oblasti tělesné. Poprvé bylo uvedeno, že nejdůležitějším prvkem v této terapii je krok koně a jeho léčebné působení v trojrozměrném pohybu hřbetu. Po první světové válce pomocí koně rehabilitovali váleční invalidé. U nás se hipoterapie začíná organizovaně rozvíjet od roku 1947. V roce 1991 vznikla Česká hiporehabilitační společnost sdružující lékaře, fyzioterapeuty, učitele jezdeckví i pacienty.¹³

V současnosti se kůň kromě již ne příliš rozsáhlého užití v zemědělství a lesním hospodářství chová hlavně ke sportovním a rekreačním účelům a stále více se uplatňuje při jízdě handicapovaných jezdců. Jako základ léčení pomocí koně je uváděn pohyb hřbetu při rytmičtém kroku, přičemž je důležitá jeho délka a frekvence.¹⁴

Hipoterapie se užívá pro léčbu nebo rekonvalescenci širokého spektra onemocnění – od chorob fyzického charakteru až po duševní poruchy. Lze ji využít např. po dětské mozkové obrně, roztroušené skleróze, po úrazu mozku a míchy, při svalové dystrofii, epilepsii, vadném držení těla, po srdečních operacích, schizofrenii a maniodepresivních

¹² Srov. TVRDÁ, A., TICHÁ, V. Využití psa ve zdravotně sociální oblasti. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 114-117.

¹³ Srov. VÍZDALOVÁ, H. Historický vývoj. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 215-221.

¹⁴ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 92-93.

stavech, autismu, mentální anorexii a bulimii, drogových závislostech, alkoholismu a gamblerství a únavovém syndromu.¹⁵

„Hiporehabilitace je obor, který má svoje jasně daná pravidla a v rámci zoorehabilitace je asi oborem u nás nejlépe propracovaným. Skýtá mnoho možností, od klasické rehabilitace, přes citový vztah ke zvířeti až po možnost např. výletů, které může kuň imobilnímu pacientovi poskytnout. Je třeba si ale uvědomit, že to nemůže opět být kuň jakýkoliv. Vždy je to zvíře, které je pečlivě a přísně vybíráno.“¹⁶

Z užívané terminologie je důležitý pojem **hiporehabilitace**, což jsou obecné rehabilitační aktivity člověka s koněm. **Hipoterapie** je rehabilitační metoda využívající pohybu koně, který působí na člověka a má na něho i psychologický účinek.¹⁷

Mezinárodní terminologie pracuje s následujícími pojmy:

EAT – Equine Assisted Therapy (léčení pomocí koní)

EEL – Equine Experimental Learning (zážitkový výcvik prostřednictvím koní)

EAP – Equine Assisted Psychotherapy (podpůrná psychoterapie s koňmi)

EFP – Equine Facilitated Psychotherapy (podpůrná psychoterapie s koňmi)

Hypotherapy – Physical Therapy Through the Movement of the Horse (léčebný tělocvik prostřednictvím pohybu koní)¹⁸

Ornitoterapie znamená léčebný kontakt člověka s ptáky, kteří mají vyšší komunikativnost. Patří sem papoušci, holubi, loskuták a někteří dravci. Nejvhodnější pro léčbu jsou ptáci, kteří jsou naučeni na přítomnost lidí a jsou zvyklí na dotyky. Velkou výhodou je, pokud pták umí mluvit.

Nejčastěji užívaným ptáky v léčbě jsou papoušci, kteří dokáží poznat náladu člověka, protože jsou velmi vnímaví. Nejlepších výsledků v léčbě bylo dosaženo u seniorů, u nichž zlepšují duševní rovnováhu. Pomáhají například u pacientů s Alzheimerovou chorobou, kdy je udržují v přítomnosti. Uplatňují se i u dětí, které mají problém s udržením pozornosti nebo u hyperaktivních dětí, kdy mají povinnost se o papouška postarat.

Terapie pomocí papouška může být realizována dvěma způsoby. Klient může papouška chovat sám ve svém prostředí, to se osvědčilo u lidí, kteří ztratili někoho blízkého. Druhá možnost je návštěvní služba zkušeného chovatele s vycvičeným papouškem

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 101-106.

¹⁶ SVOBODOVÁ I. a kol. *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. S. 7.

¹⁷ Srov. VOSÁTKOVÁ, A. Terminologie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 215.

¹⁸ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 128.

v léčebných nebo sociálních zařízeních. Oceňuje se možnost pohlázení si papouška, nebo pokud si klient může poslechnout jeho mluvení.¹⁹

Také u **farmingterapie** se podobně jako u terapie pomocí papouška můžeme setkat se dvěma možnostmi léčby. Člověk se může o zvířata starat doma nebo v ústavu nebo lidé jezdí navštěvovat farmu a pomáhají zvířata krmit, ošetřovat, suší seno, uklízí ve stájích atd. Klienti se učí postarat se o různé druhy zvířat – ovce, kozy, koně, poníky, lamy. Zážitkem je určitě sledování pasoucích se ovcí provázených ovčáckým psem.²⁰

Terapie pomocí malých zvířat, resp. malých savců, se začíná stále více rozšiřovat. Nejsou náročná na výživu a ani finančně a prostorově.²¹

Oblíbení jsou králíci, užívání buď na farmách v klasické velikosti, nebo zakrslí králíci, kteří jsou využíváni v nemocnicích, léčebnách a domovech seniorů. Mohou s nimi manipulovat i fyzicky nebo pohybově postižení lidé. Nemocný si králíka může položit na lůžko a hladit si ho, což podporuje jemnou motoriku prstů. Králík se dobře uplatňuje u psychiatrických pacientů, seniorů s demencí, Alzheimerovou chorobou, u pacientů na invalidním vozíku i u dětí s poruchami učení nebo mentálním postižením.²²

2. FELINOTERAPIE

V této kapitole budu popisovat podrobněji vše, co se týká kočky – od její historie přes péči o ní, plemena, která jsou ve felinoterapii nejvyužívanější až po výcvik kočky a metody terapie.

2.1 Historie kočky

Přímý předek dnešní kočky se objevil před dvanácti miliony let a podobal se kočce divoké. Můžeme říci, že na rozdíl od psa si kočka našla lidská obydlí sama, bylo pro ni totiž pohodlnější přežít v blízkosti lidí než v divoké přírodě. Stala se ochráncem sýpek s obilím před škůdci.

Soužití kočky s člověkem se datuje podle archeologických nálezů asi od 9 000 let př. Kr. Od doby starého Egypta se traduje pověra, že kočka má devět životů, protože číslo devět mělo v egyptské mytologii magickou moc. Kočka ve starém Egyptě byla

¹⁹ Srov. JEBAVÝ, L. Využití dalších zvířecích druhů v zoorehabilitaci. In: SVOBODOVÁ, I. a kol.: *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. S. 59-61.

²⁰ Srov. LOUČKA, R. Farmingterapie, farming therapy. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 305.

²¹ Srov. MAHELKA, B. Malá zvířata. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 292.

²² Srov. JEBAVÝ, L. Využití savců v zoorehabilitaci. In SVOBODOVÁ I. a kol.: *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. S. 65-66.

považována za převtělené božstvo a byla také takto uctívána. Během dalších tisíciletí se kočka stala výborným společníkem člověka, zdomácněla, a tím se její rozvinuté zvířecí instinkty postupně zhoršovaly, protože už je v domácím prostředí tolik nepotřebovala.²³

2.2 Kočičí řeč

Protože je kočka po psu a koni nejčastěji chovaným společenským zvířetem, je třeba, aby její majitel uměl porozumět a pochopit to, co chce kočka sdělit. Naučíme se tomu, pokud budeme kočku dlouze pozorovat. Na druhou stranu potřebujeme, aby i kočka rozuměla nám, proto s ní hovoříme klidně, komunikaci spojujeme s gesty a snažíme se pro důležité věci používat stále stejná slova.

Není možné srovnávat optické a zvukové projevy kočky se psem, protože řada gest má u kočky a psa jiný, někdy dokonce i opačný význam (např. pohyb a postavení ocasu, zvedání tlapky, lehnutí si na záda, upřený pohled). Akustické projevy kočky jsou velmi široké, od spokojeného mňoukání až po nepřátelské prskání. U řeči těla kočky rozlišujeme vrozené a naučené chování. Je také důležité umět podle postoje, postavení uší a hmatových vousů kočky rozeznat, v jaké náladě se právě nachází. Kočka tedy umí velmi dobře vyjádřit, zda je spokojená, zda má strach, očekává útok atd.²⁴ Je-li kočka uvolněná, protahuje se a pohybuje se klidně a plynule. Naopak když se bojí, nahrbí hřbet a snaží se, aby vypadala co nejmenší. Bývá strnulá a hýbe jen očima a ušima, kterými sleduje okolí.²⁵

„Veškeré komunikační projevy, kterými se kočky dorozumívají mezi sebou, používají i ve styku s člověkem. Pokud s ním žijí ve velmi těsném společenství, rozšíří mnohdy dokonce svou slovní zásobu. Zkušenost je naučí, jak člověku co nejsrozumitelněji naznačit svá přání.“²⁶

Velmi důležitým předpokladem spolužití s člověkem je absolutní důvěra kočky. Na obou stranách musí být snaha a ochota přizpůsobení se.²⁷

Pro účely felinoterapie je tedy nutné, aby terapeut své kočce velmi dobře rozuměl a dokázal i předvídat její reakce.

²³ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 60-61.

²⁴ Mahelka, B. Etologie kočky. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 259-262.

²⁵ Srov. WHITEHEADOVÁ, S. *Jak mluvit kočičí řečí!* S. 26.

²⁶ AUGSTOVÁ, H. A. *Co mi chce má kočka říci?* S. 46-47.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 77.

2.3 Péče o kočku

Aby byla kočka stále zdravá a upravená, je nutné o ni pravidelně pečovat. Kočkám chovaným pouze v bytě je třeba stříhat dráčky, abychom ochránili sebe i nábytek před poškrábáním. Vhodné je pořídit jim domů škrabadlo. Kočky chodící ven si dráčky přirozeně obrousí na kůře stromů.

Pravidelné ošetřování očí a uší je důležité pro udržení dobrého zdravotního stavu kočky. Oči pravidelně čistíme smotkem vaty namočeným do převařené nebo borové vody. Pokud jsou oči slzavé a navíc kočka kýchá, je to příznak chřipky nebo alergické reakce. Vnější ucho opatrně čistíme vatovým tamponem. Hnědé mazové nánosy mohou ukazovat na přítomnost ušních roztočů, další léčbu stanovuje veterinář.

Péče o zuby je velmi důležitá. Měly by vypadat čistě a dech by měl být svěží. Pro zdravý vývoj zubů je nezbytná kvalitní a vyvážená strava. Aby se předešlo tvorbě zubního kamene a onemocnění dásní, měla by kočka stále dostávat něco, co by mohla hryzat, např. tvrdé suchary. Je třeba stav zubů pravidelně kontrolovat a v případě uvolněného zubu nebo zanícené dásně navštívit veterináře.

Kočku necháváme každý rok přeočkovat a prohlédnout od veterinárního lékaře. Kontrolujeme neobvyklé hrboly a boule, konzultujeme s ním každou změnu chování, nálady nebo osobnosti kočky, které mohou znamenat nejruznější onemocnění. I maličkost může být pro lékaře důležitá informace, která může pomoci stanovit diagnózu.

Průměrnou vykastrovanou dospělou kočku krmíme dvakrát denně. Koťata ve věku do od šesti do devíti měsíců by měla dostávat obdobné množství potravy jako dospělé kočky, ale dávka je rozdělena do čtyř porcí denně. Kočičí potrava by měla být pestrá, je dobré střídat všechny druhy krmiv, které trh nabízí.²⁸

2.4 Plemena koček využívaná pro felinoterapii

Pro felinoterapii se využívají jak domácí kočky bez průkazu původu, tak plemena ušlechtilá jako norská lesní kočka²⁹, siamské a javánské kočky, mainské mývalí kočky, perské kočky, sibiřské kočky nebo ragdoll.³⁰

²⁸ Srov. CUTTS, P. *Kompletní průvodce péče o kočku*. S. 51-58.

²⁹ Srov. HYPŠOVÁ, D. Norská lesní kočka v zooterapii. *Naše kočky* 2012, č. 8, roč. XVI.

³⁰ Srov. HYPŠOVÁ, D. Plemena koček využívaná pro felinoterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 265.

Norská lesní kočka je přírodní polodlouhosrsté plemeno pocházející ze Skandinávie. Její krása nespočívá pouze v jejím vzhledu, je obdařena přirozenou inteligencí, hravostí a příchylností k lidem i dalším zvířatům v domácnosti. Jsou velmi trpělivé a zvědavé.³¹

Siamská kočka je krátkosrstá kočka pocházející z území dnešního Thajska. Ze všech koček je siamská kočka největší introvert, je to bytost ponořená do sebe. Je velmi inteligentní a bývá svému majiteli naprosto oddána. Mívá zvučný hlas a bývá nepřeslechnutelná.³²

„Jedná se o velice komunikativní, chytré a věrné kočky, které jsou, na rozdíl od jiných kočičích plemen, závislé na člověku a ne na místě svého domova.“³³

Na povahové rysy siamské kočky není ujasněný názor, v jiném prameni je popisována jako kočičí extrovert.³⁴

Mainská mývalí kočka je nestarší a největší americké plemeno, dospělí kocouři dosahují váhy 9 – 12 kg. Působením chladného klimatu se jí vyvinula hustá a dlouhá srst. Díky svým předkům je zvyklá spát v tvrdých podmínkách a často ji najdeme schoulenou v neobvyklých pozicích na nejrůznějších místech. Má zvláštní jemný cvrčivý hlas. Je velmi přítulná a společenská.³⁵

Perské kočky jsou nejrozšířenějším ušlechtilým chovaným plemenem. Mají dlouhou hustou srst. Jsou k lidem velmi přátelské, ale mají rády svůj klid a jsou méně pohyblivé než výše uváděné kočky siamské a mainské mývalí.³⁶

Sibiřská kočka je polodlouhosrsté plemeno původem ze Sibiře. S krutou sibiřskou zimou pravděpodobně souvisí její vztah k člověku. Stahovaly se k lidským obydlím kvůli zahřátí a jídlu a lidé je rádi přivítali, protože potřebovali společníky pro dlouhé zimní večery, kdy kontakt s jinými lidmi byl ztížen.³⁷

Ragdoll je poměrně mladé plemeno pocházející z Kalifornie. Je to velká impozantní kočka, která při zvednutí uvolní všechny svaly a je měkká jako hadrová panenka.³⁸ Je to hodně společenská a hravá kočka, závislá na společnosti a o samotě strádá. Zároveň i dobromyslná, hodná a něžná kočka, která naprosto důvěřuje své rodině i jiným lidem.³⁹

³¹ Srov. HYPŠOVÁ, D. Norská lesní kočka v zooterapii. Naše kočky 2012, č. 8, roč. XVI.

³² Srov. TAYLOR, D. *Velká kniha o kočkách*. S. 108.

³³ STĚNÍČKOVÁ, J. Felinoterapie v mateřské škole, Naše kočky, 2008, č. 10, ročník XII

³⁴ Srov. FOGLE, B. *Poznej svou kočku*. S. 21.

³⁵ Srov. TAYLOR, D. *Velká kniha o kočkách*. S. 74.

³⁶ Srov. HYPŠOVÁ, D. Plemena koček využívaná pro felinoterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 266.

³⁷ Srov. RÜCKEROVÁ, H. Když sibiřky dávají smysl. Naše kočky 2013, č. 7, roč. XVII

³⁸ Srov. TAYLOR, D. *Velká kniha o kočkách*. S. 64.

2.5 Výběr a výcvik koček pro návštěvní službu

Pro výběr kočky pro účely felinoterapie není vůbec důležité, zda se jedná o domácí kočku nebo o kočku ušlechtilou, i když z praxe můžeme vysledovat, že určitá plemena mají pro tuto činnost příhodné charakterové vlastnosti, jak je uvedeno výše. Podstatné jsou povahové rysy zvířete. Kočka musí být zvyklá na soužití s člověkem. V současnosti se preferují plemena ragdoll, kočky sibiřské a perské. Nedají se použít kočky z útulku, protože neznáme jejich minulost.⁴⁰

„Je důležité, aby si člověk a kočka byli co nejbližší povahově – lidé klidní asi budou spíše preferovat kočku perskou, temperamentnější zase kočku javanskou nebo siamskou.“⁴¹

Není podstatné, zda pro návštěvní službu vybíráme kočku nebo kocoura, je to záležitost spíše individuální. Je však nezbytné pracovat s vykastrovaným zvířetem. Věk je však daleko podstatnější než otázka pohlaví. Upřednostňujeme dospělé jedince od dvou let věku, kotě nemusí mít zažité hygienické návyky a může být divoké, neovladatelné.⁴² Pro účely felinoterapie je vhodné začít s výcvikem kočky již od třech měsíců věku. Zvíře by mělo mít klidnou a vyrovnanou povahu, mělo by být k lidem přátelské a vyhledávat s nimi kontakt. Ideální je, pokud známe povahový charakter rodičů zvířete, není to ale nutnost. Kočka musí být plně socializována, výhodou je, pokud má chráněný výběh ven a možnost stýkat se s širším okruhem lidí.⁴³

Abychom mohli kočku vycvičit, je nutné umět se vcítit do její psychiky. Není totiž možné provádět výcvik jako u psa. Kočka je hodně citlivá a velmi touží po lásce. Proto je vhodné a důležité navazovat s ní kontakt pomocí příjemných zážitků. Dobrý vztah si vytvoříme, pokud jí dáváme něco na zub, ráno i večer si s ní alespoň půl hodiny hrajeme. Při tom pozorujeme její reakce. Zvykáme ji postupně na cizí prostředí a pachy tak, že ji bereme s sebou na návštěvy ke známým a příbuzným. Po vybudování vzájemné důvěry pokračujeme dále – kočku jistě nebude možné vycvičit jako psa tak, aby na povel splnila různorodé úkoly, ale je možné ji naučit vyskakovat na škrabadlo

³⁹ Srov. Ragdol. Kočka milující lidi, která se v náručí uvolní jako hadrová panenka. *Hobby.cz - Rady pro domov, zahradu a volný čas* [online]. 9. 8. 2010 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://hobby.idnes.cz/ragdoll-kocka-milujici-lidi-ktera-se-v-naruci-uvolni-jako-hadrova-panenka-145-/hobby-mazlicci.aspx?c=A100807_114719_hobby-mazlicci_mce

⁴⁰ Srov. HYPŠOVÁ, D. Výběr koček pro návštěvní službu. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 268.

⁴¹ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 68.

⁴² Srov. KADLECOVÁ, E. Seznámení s výzkumným projektem. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 7. 6. 2009 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://www.nchk.estranky.cz/clanky/zoorehabilitace/mgr_-e_-ladlecova---seznameni-s-vyzkumnym-projektem.html

⁴³ Srov. HYPŠOVÁ, D. Výběr koček pro návštěvní službu. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 268.

nebo přinášet aport. Vše musí být formou hry, a jakmile je kočka unavená, musíme přestat.⁴⁴

Kočka musí být samozřejmě plně očkovaná a odčervená, bez zdravotních problémů. Dle mého názoru je také vhodné učit kočku chodit v kočičím postroji. Mám vlastní zkušenost s kočkami, že je důležité také kočku zvykat na pobyt v přepravce a jízdu autem, protože to může být pro ni velmi stresující.

2.6 Metody felinoterapie

Společnost Delta Society zpracovala metodologii a normy praxe, které jsou přijímány po celém světě. Patří sem metoda AAA, AAT, AAE a AACR.⁴⁵

Metoda Animal Assisted Activities (AAA) znamená přirozený kontakt člověka a zvířete, který je zaměřený na zlepšení kvality klientova života a rozvoj jeho sociálních dovedností. Cíle jsou stanoveny po domluvě terapeuta s pečujícími osobami. Může se jednat např. o snahu zlepšit komunikaci, pohyblivost, motivaci nebo odbourat klientovu uzavřenost. Zooterapeut je součástí týmu pracovníků pečujících o klientův volnočasový program. Hlavními technikami jsou hlazení zvířete, různé hry s ním a péče o něj. Činnost provádí proškolený zooterapeutický tým za dohledu zástupce vedení zařízení.

Metoda Animal Assisted Therapy (AAT) je založena na cíleném kontaktu člověka a zvířete, který je zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta. Cíle stanovuje individuálně odborník tak, aby byl podporován rozvoj potřebných fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních klientových funkcí. Podporuje se tak průběh léčby nebo rehabilitace. Pokud zooterapii provádí odborník, může terapii provádět se zvířetem samostatně. Je-li zooterapeutem laik, musí být přítomen odborník pečující o klienta. Typickými technikami pro tuto formu je polohování, hlazení a péče o zvíře, hry pro rozvoj motoriky, zlepšování komunikace orientace, paměti a řeči.

Metoda Animal Assisted Education (AAE) znamená přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete, který rozšiřuje nebo zlepšuje výchovu, vzdělávání nebo sociální dovednosti klienta. Na cíli léčby se domlouvají pedagogové se zooterapeutem. Provádí se formou přednášek, besed, ukázek nebo zájmových kroužků. Klienty jsou děti se specifickými poruchami učení nebo s výchovnými problémy. Terapie by měla dětem

⁴⁴ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie, metodika a praktické zkušenosti. In Pravda o zooterapii, Č. Budějovice. S. 14.

⁴⁵ Srov. LACINOVÁ, J. Zooterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 28.

pomoci zvýšit motivaci k učení a napomoci k osobnímu rozvoji. Zvíře se využívá k názorné ukázce pro výuku, děti se učí o něj starat, komunikovat atd.

Metoda Animal Assisted Crisis Response (AACR) je přirozený kontakt zvířete a člověka, který se uplatňuje při odstraňování stresu u klienta, který se ocitl v krizovém prostředí. Má zlepšovat jeho fyzický i psychický stav. Může se jednat o terapii po živelných pohromách, teroristických nebo kriminálních činech. Cílem je stabilizace klientovy situace. Pro tuto formu zooterapie je nezbytné, aby byl zooterapeut dostatečně vzdělán v psychologii a měl také praxi v rámci integrovaného záchranného systému. Zvíře musí být velmi odolné vůči stresu, terapeut musí ve zvýšené míře dbát na svou bezpečnost i ochranu zvířete. Klient zvíře hladí, komunikuje a hraje si s ním.

V rámci metod AAA, AAT a AAE je možno využívat tzv. návštěvní program. Je to nejvíce využívaná služba, kdy zooterapeutický tým dochází za klientem do zařízení nebo domácnosti. Méně častou formou je docházení klienta za týmem nebo setkávání se na jiných místech.⁴⁶ Kočka se umísťuje na klín pacienta nebo na podložku na invalidní vozík. Klient kočku hladí, mazlí se s ní a může komunikovat jak s ní, tak s terapeutem. Děti se učí části těla, barvy, velikost atd.⁴⁷

Používají se také jednorázové aktivity, což mohou být služby pro široké spektrum lidí nebo pro uzavřenou část klientů. Mohou to být přednášky, prezentace nebo setkání, která vyplývají z aktuálních potřeb obce. Pobytové programy se provozují všude tam, kde se používá zooterapie – na táborech, pobytech na statcích, ekofarmách nebo výcvikových střediscích. Další formou je rezidentní program, kdy se zvíře trvale umísťuje u klienta v pobytovém zařízení nebo v domácnosti. Chovatel zajišťuje zaškolení osob, které se o zvíře budou starat a zabývat se zoterapií.⁴⁸

2.7 Nezávislý chovatelský klub

V současné době se v České republice organizovaně a s vlastní metodikou věnuje felinoterapii Nezávislý chovatelský klub se sídlem v Mladé Boleslavi, jehož zakladatelka paní Daniela Hypšová je mi velkou inspirací pro práci s kočkami a poskytla mi několik materiálů, ze kterých v této práci také čerpám.

⁴⁶ Srov. FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 32-36.

⁴⁷ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 272.

⁴⁸ Srov. FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 32-36.

Nezávislý chovatelský klub (NCHK) vznikl v roce 1995 a z počátku se zabýval ochranou a chovem ušlechtilých i domácích koček. V roce 2003 rozšířil své aktivity o zooterapii a začal sdružovat chovatele – dobrovolníky v návštěvní službě.⁴⁹

Návštěvní služba pracuje metodikou zooterapie AAA, kterou jsem popisovala v předchozí kapitole. NCHK má stanoveny vlastní normy praxe, které se dělí na interní a externí.

2.7.1 Dobrovolníci pracující v Návštěvní službě

Aby se chovatel mohl stát dobrovolníkem návštěvního týmu, musí se svou kočkou, která je prozkoušena v oblasti povahových vlastností, absolvovat deset návštěv jako přihlížející. Nejnižší věková hranice je dvanáct let, nezletilí dobrovolníci působí pod vedením vedoucího týmu. Po každé návštěvě u klienta se vyhotovuje zápis. Každý rok je třeba vykonat alespoň deset návštěv. Mezi NCHK a dobrovolníkem se vyhotovuje písemná smlouva s uvedením cílového zařízení, kde budou návštěvy vykonávány spolu s jejich frekvencí. Dobrovolník musí se svým zvířetem dodržovat veterinární a hygienické předpisy a musí mít uzavřeno pojištění odpovědnosti za způsobenou škodu.

2.7.2 Kočky pracující v Návštěvní službě

Kočky vybírané pro návštěvní službu musí projít Zkušebním řádem pro Návštěvní službu. Upřednostňují se zvířata s mírnou a vyrovnanou povahou, která jsou přátelská k lidem a vyhledávají s nimi kontakt. Je vhodné, pokud se začne s výcvikem již od tří měsíců věku kotěte. Nejnižší věková hranice kočky je jeden rok a horní hranice není stanovena, vždy se vše odvíjí od zdravotního stavu zvířete. Kočka musí být plně socializovaná a neměl by jí být omezován kontakt s lidmi. Samozřejmostí je povinné očkování, odčervení a veterinární prohlídka. Kočky pracující v Návštěvní službě musí být označeny mikročipem.⁵⁰

2.7.3 Zkoušky koček pro Návštěvní službu

Aby mohl dobrovolník se svou kočkou navštěvovat klienty v cílových zařízeních, musí jeho kočka složit zkoušky povahových vlastností a její chovatel musí absolvovat školení základních chovatelských znalostí, které provádějí kromě pracovníků plemenné knihy klubu také odborníci z oblasti psychologie cílové skupiny (děti, senioři). Kočky vykonávají zkoušku v uzavřeném prostoru nebo i na zahradě.

⁴⁹ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 263

⁵⁰ Srov. HYPŠOVÁ, D., Návštěvní služba – normy praxe. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 6.2.2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: <http://www.nchk.estranky.cz/clanky/klubove-dokumenty/navstevni-sluzba---normy-praxe.html>

Zkušební test je skládán ve čtyřech stupních (návštěva v chovatelské stanici, návštěva kočky v širším, méně známém okruhu lidí, zkouška v otevřeném prostoru a zátěžová situace venku). Doba trvání testu je maximálně dvacet minut s dvacetiminutovou přestávkou, aby kočka nebyla přetěžována.

Návštěva v chovatelské stanici slouží ke kontrole veterinárních a hygienických podmínek chovu. Testují se reakce na pohlázení majitelem a zkoušejícím, vzetí do náruče majitelem a zkoušejícím, hravost, ochota k oblečení postroje, reakce na silnější zvuk, reakce na rychlejší pohyb majitele a klienta, také hlučnost klienta a jak kočka reaguje na cizí pachy.⁵¹

Návštěva kočky v širším, méně známém okruhu lidí se zkouší v uzavřeném, cizím prostoru. Chovatel zvíře drží, zkoušející jej hladí, češou, berou si jej na klín. Hodnotí se zde neagresivita kočky a spolupráce týmu. Veškeré aktivity (stejně jako v předchozím bodě) jsou nahrávány na videozáznam, který slouží k pozdějšímu rozebírání jednotlivých situací, vyvarování se případných chyb atd.

Zkouška v otevřeném prostoru se odehrává na louce nebo v parku, kde sedí skupina lidí, kteří kočku hladí a navazují kontakt. Vyhodnocuje se hravost, vyrovnanost a socializace zvířete. Kočka nemá být v této situaci stresována, nesmí být příliš bojácná ani agresivní.

Zátěžová situace venku ukazuje reakci kočky na různé rušivé vlivy. Skupina opět sedí venku, hladí a chovají kočku. Jeden z přísedících jede kolem na kole, projde se psem, je hlučnější nebo veze kočárek. Testuje se souhra týmu v zátěžové situaci. Špatná koordinace terapeutického týmu, agresivita nebo bojácnost vede k vyloučení z návštěvní práce.

Po ukončení zkoušky vypracuje zkušební komise podrobný posudek s vyhodnocením všech situací. Žadatel obdrží souhlas s terapeutickou činností v sociálních a zdravotnických zařízeních ve formě certifikátu.⁵²

2.8 Další organizace zabývající se felinoterapií

Kromě Nezávislého chovatelského klubu se felinoterapií zabývají také další organizace. Je to sdružení Aura Canis, které k praxi canisterapie v roce 2012 přidalo i felinoterapii a vznikl zde i vlastní zkušební řád. Kromě zooterapie se sdružení zabývá i osvětou a

⁵¹ Srov. HYPŠOVÁ, D., Řád ochrany ušlechtilých koček NCHK při veřejném vystoupení, Návštěvní službě a zkouškách pro ni a svodu koček. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 9. 4. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: <http://www.nchk.estranky.cz/clanky/klubove-dokumenty/rad-ochrany-uslechtilych-kocek-nchk-pri-verejnem-vystoupeni-navstevni-sluzbe-a-zkouskach-pro-ni-a-svodu-kocek.html>

⁵² Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie – Návštěvní terapeutická služba. In: *Pravda o zooterapii*. Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27. 11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích. S. 60-63.

přednáškami, zatím však převážně s tématem canisterapie. Vzhledem k relativně krátkému působení v oblasti felinoterapie proběhlo zatím jen několik zkoušek, tak zde momentálně příliš mnoho aktivních felinoterapeutů nepůsobí.

Nezávisle na výše uvedených organizacích pracují nezávislí chovatelé, kteří jsou registrováni pouze v mezinárodní felinologické federaci nebo jsou členy organizací zabývajících se zooterapií s dalšími druhy zvířat. Dalšími subjekty jsou např. Domy s pečovatelskou službou v Brně nebo Soběslavi, v dětském domově v Havířově, v nemocnicích v Brně a Hustopečích u Brna nebo Dobrovolnické centrum FN Motol.⁵³

2.9 Právní a veterinární předpisy v České republice

V České republice není prozatím využívání zvířat pro zooterapii samostatně legislativně vyřešeno. Existují však normy, které se sice přímo zooterapií nezabývají, ale zajišťují např. ochranu zvířat, veterinární péči, pohyb zvířat na veřejném prostranství atd. Těmito nařízeními se musí řídit každý majitel zvířete. Zde můžeme jmenovat např. Zákon 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, Zákon 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, Vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby nebo Zákon 166/1999 Sb. o veterinární péči včetně prováděcích vyhlášek.

Vstup zvířete do prostor pro zooterapii je plně v kompetenci příslušného zařízení, které si jej reguluje vlastním provozním řádem. Např. v kuchyních a jídelnách se zvířata mohou pohybovat jen se souhlasem provozovatele zařízení.

Terapie pomocí zvířat není prozatím uznána jako zdravotní terapie, avšak např. podle Zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách lze zooterapii považovat za sociální rehabilitaci.⁵⁴

3. VYUŽITÍ A VÝZNAM FELINOTERAPIE

Vzájemná interakce člověka s kočkou má jednoznačně pozitivní účinky. Můžeme je rozdělit na fyzické, psychologické a sociální.

U účinků fyzických mluvíme hlavně o prevenci a snižování stresu, který bývá příčinou většiny civilizačních chorob. Je prokázáno výzkumy, že v přítomnosti kočky na rozdíl od přítomnosti člověka může dojít k poklesu krevního tlaku. Soužití s kočkou může také ovlivnit nárůst hladiny serotoninu, což se využívá např. při léčbě deprese, dále pak prolaktinu (rodičovský hormon), oxytocinu (uklidňující hormon) a endorfinů (zmírňují bolest těla a mohou přivodit euforické stavy).

⁵³ Srov. KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. Využití koček v zooterapii. Kontakt, 2013, č. 3, roč. XV. S. 284.

⁵⁴ Srov. TICHÁ, V. Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 47-49.

Co se týká psychologických účinků, dává lidem kontakt s kočkou emoční podporu. Člověk přestává být soustředěn na své problémy a při mazlení a hlazení zvířete se uklidňuje, přestává být apatický a zlepšuje se mu nálada. Bylo prokázáno, že pacienti s Alzheimerovou chorobou jsou v přítomnosti zvířete klidnější.

Sociální účinky se projevují tak, že lidé v zařízení více komunikují a vzpomínají a zabraňuje se tak jejich sociální izolaci. Z výzkumů vyplývá, že manželé chovající doma zvíře, mají spolu lepší vztah a jsou spokojenější než partneři, kteří zvíře nemají.⁵⁵

Dá se říci, že se kočky dají využít pro všechny věkové kategorie, onemocnění i postižení. Proto se při její aplikaci vycházíme spíše z kontraindikací klienta, což může být alergie na srst kočky, akutní stavy, otevřené rány nebo i nesouhlas pacienta nebo jeho rodiny. Ke klientům zooterapie patří psychiatrickí pacienti s depresemi, schizofrenií nebo závislostmi, dále lidé s demencí, Alzheimerovou chorobou i děti po mozkové obrně.⁵⁶

„Vlastní pozitivní vliv probíhá především při hlazení kočky (facilitace ruky). Dochází k prohřívání a dráždění nervových zakončení v kůži člověka chlupy kočky. Úchopová schopnost ruky se procvičuje při česání a kartáčování či při krmení. Jemnou motoriku posiluje zapínání a rozepínání postroje. Předení a mňoukání kočky má vliv také na psychickou stránku klienta.“⁵⁷

3.1 Využití felinoterapie u seniorů

Senioři žijící v sociálních nebo zdravotnických zařízeních často mají málo sociálních kontaktů, mohou také trpět samotou nebo steskem po bývalém prostředí. Na každou návštěvu terapeutického týmu se velmi těší a je proto nutné, aby byly dodržovány domluvené termíny a v případě nutnosti zajistit za sebe náhradu. Kočka seniorům zahřívá ruce a dotyk se srstí přináší příjemné pocity a zklidnění. Zvíře pomáhá zachovávat a stimulovat paměťové funkce seniorů, protože člověk si vybavuje vzpomínky na vlastní bývalá zvířata. Vyprávění uvolňuje atmosféru mezi klienty i personálem v instituci a pomáhá tak zlepšovat vztahy i mezi nimi navzájem.⁵⁸

⁵⁵ Srov. KADLECOVÁ, E. *Vliv zooterapie ve zdravotnických zařízeních*. S. 37-40.

⁵⁶ Srov. KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. *Využití koček v zooterapii*. Kontakt, 2013, č. 3, roč. XV. S. 285-286.

⁵⁷ Tamtéž, s. 286.

⁵⁸ Srov. HYPŠOVÁ, D. *Felinoterapie*. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 276.

3.1.1 Felinoterapie v domech pro seniory

V domovech pro seniory často platí zákaz vzít se s sebou z domova své zvíře. Může to být jeden z důvodů, proč staří lidé nechtějí opustit svou domácnost. To přináší často smutek do jejich života. Kontakt v domovech pro seniory probíhá formou návštěvní služby, nebo se zvíře chová přímo v zařízení.

Návštěvní služba je podrobně popsána v předchozí druhé části práce. Je zde nezbytné, aby terapeutický tým dodržoval domluvené termíny a návštěvy probíhaly alespoň jednou v týdnu. Je proto vhodné, aby návštěvní program nebyl závislý jen na jedné osobě a felis týmy se mohly vystřídat.

Kontakt se zvířetem může probíhat i prostřednictvím jeho trvalého umístění v domově. Stálý kontakt s kočkou nabízí řadu podnětů, kterými se starý člověk může zabývat. Pozorováním kočky člověk může sledovat její plížení, číhání i skoky, a to jak venku, tak i v místnosti. Kočka je na výbavu velmi skromná, potřebuje pelíšek, kočičí toaletu, misku na jídlo a pití a hračky. Je nutné, aby takto chovaná kočka měla stálý přísun kvalitní výživy a pravidelně jí bylo vyměňováno stelivo v toaletě. Kočka také potřebuje dostatečný prostor a volnost pro svůj pohyb, stejně jako musíme brát v úvahu její potřebu klidu a odpočinku.

Některá zařízení umožňují pobyt vlastních zvířat klientů. Tímto způsobem probíhá změna v životě člověka daleko radostněji. Klient se s věrným a oddaným zvířetem cítí v novém prostředí jistěji a jeho soukromí ve vztahu s kočkou zůstává zachováno. Je vhodné, aby o nově příchozím zvířeti byli ostatní obyvatelé zařízení informováni předem. Naopak pro zvíře je užitečné, aby si na svůj budoucí nový domov postupně přivykalo návštěvami ještě před trvalým přestěhováním.

U všech typů pobytu koček v domovech pro seniory je nutno sledovat jejich zdravotní stav, pravidelně je očkovat a odčervovat. Musí se také brát ohled na případnou alergii obyvatel na kočičí srst, i když alergické problémy u osob starších 55 let již nehrají závažnou roli. Dosavadní problémy již v tomto věku nejsou tak intenzivní a nové se nevyskytují.⁵⁹

3.1.2 Využití felinoterapie ve zdravotnických zařízeních

Lidé, kteří pobývají delší dobu v nemocnici, mají z přítomnosti kočky užitek. Zvíře pomáhá rozptýlit denní stereotyp a vnáší do sterilního prostředí kousek domova. Hospitalizace přináší pro většinu pacientů nejistotu a stres, ze kterých jim kočka pomáhá uniknout. Odvádí pozornost od bolesti, protože člověk se v přítomnosti kočky odpoutává od svých problémů a často je pak podáváno méně bolest tišících prostředků. Zvíře umožňuje rezignovanému člověku přijít na jiné myšlenky a tím zlepšuje jeho

⁵⁹ Srov. PODUSCHKA, W. *Zvířata v domovech nejen pro seniory*. S. 16-23.

psychický stav a urychluje jeho uzdravování. Často dokáže zmírnit stres a uvolnit stísněnou atmosféru i u zdravotnického personálu.⁶⁰

„Zvířata často pomáhají v psychologické a psychiatrické léčbě, pomáhají klientům víc si vážit sami sebe, zvýšit sebedůvěru a sebekontrolu a spolupráci s ostatními, u pacientů se také zvyšuje četnost očního kontaktu a verbální komunikace s ostatními.“⁶¹

3.2 Využití felinoterapie u dětí

Dle mého názoru interakce s kočkou rozvíjí estetické a hudební citění dětí během herních terapií, např. při hraní divadelních her. Neprůbojně děti začínají při kontaktu se zvířetem komunikovat a učí se soustředění. Kočka se pro ně může stát kamarádem, kterému svěřují svá tajemství a jenž je nikdy nezradí.

3.2.1 Využití felinoterapie v mateřských školách

Práce s kočkami v mateřských školách spočívá v jejich hlazení, ale i v povídání o tom, co kočky potřebují, kdy se jak chovají a vysvětlování jejich potřeb. Aby toto výchovné povídání bylo dětem přístupnější a srozumitelnější, nacvičují felinoterapeuti vystoupení s živými zvířaty. Děti se zde učí, co mohou kočky jíst a co ne, nebo jak se ke zvířatům chovat. Nakonec se mohou s kočkou pomazlit a učesat je, dát jim pamlsek, povídají si, kdo má jaké zvíře doma, jak se o ně starají apod.⁶²

Při hraní pohádek je důležité, že se děti samy zapojují do hry, pečují o zvířata, vodí je na vodítku a navazují s nimi kontakt. V pohádkách se uplatňuje i výtvarné a hudební citění dětí, děti si rozšiřují slovní zásobu, rytmiku i sociálně psychologickou složku. Pozitivní vliv mají pohádky se zvířaty i na dospělé protagonisty, kteří se zbavují počáteční trémy, uvolňují se a hraní se pro ně stává určitým způsobem relaxace.⁶³

„Obecně lze říci, že práce s kočkou je vhodnou zejména k rozvíjení jemné motoriky, získání emočně libých prožitků, navázání vztahu ke zvířatům aj.“⁶⁴

⁶⁰ Srov. KADLECOVÁ, E., Seznámení s výzkumným projektem. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 7. 6. 2009 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: Srov. HYPŠOVÁ, D., Návštěvní služba – normy praxe. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 6. 2. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z:

<http://www.nchk.estranky.cz/clanky/klubove-dokumenty/navstevni-sluzba---normy-praxe.html>

⁶¹ KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. Využití koček v zooterapii. *Kontakt*, 2013, č. 3, roč. XV., S. 286.

⁶² Srov. RŮCKEROVÁ, H., Když sibiřky dávají smysl. *Naše kočky* 2013, č. 7, roč. XVII

⁶³ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 276.

⁶⁴ Tamtéž, s. 277.

3.2.2 Využití felinoterapie v dětských odděleních nemocnic

Felinoterapie vykazuje velmi dobré výsledky u dlouhodobě nemocných dětí – např. u dětských onkologických pacientů, kteří často bývají apatičtí k okolnímu dění. Stačí však chvilka strávená se zvířetem a rázem děti zapomínají na svá trápení, když si s kočkou mohou tiše popovídat a ona je chápavě poslouchá. Jsou pak nadšené a šťastné. Malí pacienti se tak kromě rozptýlení a pozitivního myšlení učí nenásilnou formou, jak se správně chovat ke kočkám. Při hlazení a hrách se zvířetem se učí být klidní a trpěliví. Veškerá činnost probíhá se souhlasem ošetřujících lékařů. Při terapii je nutné brát ohled také na kočku, aby se na ni nepřeneslo onemocnění dítěte.⁶⁵

3.2.3 Využití felinoterapie v dětském domově

Kontakt s kočkou se u nás dle dostupných informací realizuje pouze ve dvou zařízeních, a to v Dětském domově v Havířově a v Dětském domově ve Zlíně.

V Havířově se podařilo vybudovat terapeutickou místnost, kde spolu s canisterapií probíhá i felinoterapie. Pracuje se vždy s jedním dítětem a buďto pouze se psem nebo s kočkou. Léčbě je vždy přítomen pedagog nebo ředitelka zařízení. Je velkou výhodou, že ředitelka domova je zároveň majitelkou terapeutické kočky, takže zvíře zde může být přítomno kdykoliv např. při krizové situaci. K dispozici je velmi mazlivá kočka, která si užívá kontakt s dětmi ve vyhrazené místnosti. Naopak kocour se v tomto prostoru necítí dobře a vyhovuje mu spíše návštěvní služba u dětí. Děti mu rády připravují misku s granulemi a čistou vodou, mohou ho hladit a kartáčovat. Učí se řeči těla kočky, ohleduplnosti a správnému zacházení se zvířetem. V domově se díky kočičí přítomnosti daří mírnit psychické dětské problémy, ventilovat nahromaděné dětské napětí, smutek nebo náhlé uzavření se dítěte do sebe vlivem např. zátěžové situací způsobené nezodpovědným rodičem.⁶⁶

„Kočka je prostředníkem, hromosvodem, předoucím zázemím, mazlíkem a tvorečkem, který všechno chápe a dokáže dítě zklidnit jen svou podstatou, přičemž je samozřejmě vedena a podporována svým člověčím pedagogickým partnerem.“⁶⁷

V Dětském domově ve Zlíně je felinoterapie zatím v začátcích, začíná se zpracovávat její metodika. Delší dobu se tu realizuje canisterapie. K dispozici jsou kocour a kočka, kteří pomáhají dětem při logopedických sezeních. Při logopedii se využívají pozitivní emoce dětí a jejich větší ochota spolupracovat za přítomnosti kočky. Děti se učí dechovým cvičením, když foukají do kočičí srsti nebo do papírových kuliček směrem

⁶⁵Srov. STĚNIČKOVÁ, J. Felinoterapie v mateřské škole. Naše kočky 2008, č. 10, roč. XII

⁶⁶Srov. HILBERTOVÁ, L. Felinoterapie v Dětském domově v Havířově. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 7. 6. 2009 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z:

http://www.nchk.estranky.cz/clanky/zoorehabilitace/mgr_-l_-hilbertova---felinoterapie-v-detskem-domove-v-havirove.html

⁶⁷Tamtéž

ke kočce. Názorně si procvičují motoriku jazyka a rtů (jak pije kočička, jak se olizuje...). Děti jsou motivovány k správné výslovnosti říkankami o kočkách a různými slovy vztahujícími se ke kočičí tématice.⁶⁸

3.2.3 Kočičí kavárny

Po vzoru ze zahraničí začínají pomalu i u nás vznikat kočičí kavárny, kde si člověk může vypít šálek kávy, popovídat si s přáteli ale také dle libosti hladit a mazlit se s přítomnými kočkami. Majitelé spolupracují s kočičími depozity nebo útulky, odkud jsou vhodné kočky vybírány. Musí být přítulné, společenské a odolné vůči stresu. V prostorech mají k dispozici škrabadla, pelíšky a hračky. Kočky v kavárně mají k dispozici prostor, kam si v případě potřeby klidu mohou zalézt. Zvířata mají samozřejmě zapovězen vstup do kuchyně nebo za bar, což je z hygienického hlediska podmínkou provozu kavárny.⁶⁹

3.3 Význam felinoterapie

V sociálních zařízeních pro seniory kočky zmenšují stres, který se může vyskytovat u nově příchozích klientů. Při kontaktu se zvířetem se snižuje krevní tlak, u nemocných po mozkové mrtvici nebo úrazech mozku a míchy se zlepšuje jemná motorika rukou.⁷⁰ Zanedbatelné není ani prohřívání rukou, příjemné pocity při dotyku s hebkou srstí, uvolnění a zklidnění.

Pro děti je důležitý kontakt s živým tvorem, o kterého se mohou starat, komunikovat s ním, sledovat jej. Vytváří to v nich pocit sounáležitosti, užívají si radost a legraci. Výborně si procvičují jemnou motoriku.⁷¹ Pro děti postižené mozkovou obrnou je důležité polohování. Kolem dítěte si lehnou psi a na břicho se pokládá kočka a zvířata takto prohřívají dětské tělo, protože mají vyšší tělesnou teplotu. Následně začíná fyzioterapeut s rehabilitací.⁷²

„Interakce se zvířetem připomíná v mnoha bodech situaci psychologického poradenství, protože zvíře nás přijímá takové, jací jsme, nepřerušuje nás, respektuje nás, nesoudí

⁶⁸ Srov. OŠKEROVÁ, Z. Felinoterapie v Dětském domově, Mateřské škole, Základní škole a Praktické škole Zlín. Dostupné z: <http://canis-lazy.weebly.com/kam-dochaacuteziacuteme.html>

⁶⁹ Srov. V kočičí kavárně na Žižkově si musíte hlídat dory, ale odplavíte stres. *Hobby.cz* - Rady pro domov, zahradu a volný čas [online]. 14. 11. 2014 [cit. 2014-12-09]. Dostupné z: http://hobby.idnes.cz/prvni-kocici-kavarna-v-praze-na-zizkove-fc2-/hobby-mazlicci.aspx?c=A141113_125657_hobby-mazlicci_mce

⁷⁰ Srov. KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. Využití koček v zooterapii. *Kontakt*, 2013, č. 3, roč. XV. S. 286.

⁷¹ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. S. 276

⁷² Srov. RŮČKEROVÁ, H., Když sibiřky dávají smysl. *Naše kočky* 2013, č. 7, roč. XVII

*nás, je mu lhostejný náš vzhled, sociální postavení nebo minulost a doopravdy, upřímně nás vnímá.*⁷³

Pokud felinoterapii porovnáme s canisterapií, mnoho klientů volí raději kočku pro její klid, velikost, možnost chování na klíně, i menší množství péče, kterou jí musíme věnovat.⁷⁴

3.3.1 Význam u člena návštěvního týmu

I vedoucího návštěvního týmu felinoterapeutické návštěvy ovlivňují. Je soustředěn na svou kočku a klienta a tím se podobně jako na druhé straně klienti se odraťovává od svých problémů a starostí. Při dnešním stresujícím a rychlém životním stylu přináší kontakt s kočkou a klienty zklidnění, zastavení a pocit sounáležitosti s ostatními lidmi a zvířaty.⁷⁵

Myslím, že vedoucí týmu si svou činností může upevnit své sebevědomí a sebedůvěru. Může dávat ostatním lidem příklad, jak smysluplně naplňovat svůj volný čas a rozšiřovat tak počet dobrovolníků i v jiných oblastech, protože takovéto pomoci není nikdy dostatek.

3.3.2 Význam u zvířete

Dle mého názoru zažívá kočka při návštěvách klientů příjemný blízký kontakt se svým majitelem. Stává se v průběhu terapie středem pozornosti, což je jí vždy příjemné. Kočky totiž často hůře snášejí, pokud jsou svým pánem opomíjeny a mohou potom vykazovat nevhodné chování.⁷⁶

4. VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Výzkumný problém

Jaké jsou možnosti užití felinoterapie v České republice?

4.2 Cíl výzkumu

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování možností užití felinoterapie v různých sociálních a zdravotních zařízeních v České republice. K tomuto cíli byl směřován i

⁷³ KADLECOVÁ, E. *Zelená pro felinoterapii*. S. 31.

⁷⁴ Tamtéž, s. 31.

⁷⁵ Srov. HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světě objektivních poznatků*. S. 277.

⁷⁶ Srov. RHEAOVÁ, A. *Hodná kočka, nemožné chování*. S. 84-85.

výzkum, kterým jsem chtěla zjistit, kde se felinoterapie užívá a s jakými cílovými skupinami felinoterapeuti pracují. Dle odborné literatury uvedené v teoretické části práce se felinoterapie u nás využívá v domech pro seniory, v nemocnicích a mateřských školách a to buď formou tzv. návštěvní služby, kdy terapeutický tým dochází se zvířetem do zařízení nebo klient navštěvuje kočku v jejím domácím prostředí nebo na neutrální půdě. Metodika využití terapie s kočkou může být buď za přítomnosti kočky (AAT) nebo aktivitami za asistence kočky (AAA). Vzhledem k tomu, že zooterapie je čistě dobrovolnická aktivita, chtěla jsem také zjistit, jaké motivy vedou felinoterapeuty k jejich činnosti. Protože je u nás stále známější a rozšířenější terapie se psy, canisterapie, zajímalo mne také, zda je její rozšíření dostatečné a co brání jejímu většímu rozvoji.

Zvolenou cílovou skupinou byly felinoterapeutky, které působí po celé naší republice. Vzhledem k tomu, že felinoterapie není u nás zatím příliš rozšířená, tvoří můj výzkumný soubor 10 felinoterapeutek.

Stanovené cíle jsem prozkoumala pomocí výzkumných otázek.

Výzkumná otázka č. 1 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 1, 2 a 3

V jakých zařízeních a pro jakou cílovou skupinu se felinoterapie používá?

Výzkumná otázka č. 2 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 4, 5 a 6

Jaké metody a přístupy v rámci felinoterapie jsou v České republice užívány?

Výzkumná otázka č. 3 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 7, 8 a 9

Co usnadňuje a co brání většímu rozvoji felinoterapie u nás?

Výzkumná otázka č. 4 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 10 a 11

Jaké motivy vedou felinoterapeuty k jejich dobrovolnické činnosti?

Výzkumná otázka č. 5 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 12, 13 a 14

Jaké byly osobní začátky felinoterapeutek s felinoterapií?

Výzkumná otázka č. 6 – váží se k ní otázky v dotazníku č. 15 a 16

Lze pozorovat změny v sociálním fungování klientů vlivem felinoterapie?

4.3 Metodika

4.3.1 Výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii jsem si zvolila kvalitativní výzkum.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁷⁷

Na rozdíl od kvantitativního výzkumu kvalitativní výzkum neužívá statistické metody a techniky, zaměřuje se spíše na to, jak respondenti chápou a popisují nejrůznější témata.

4.3.2 Technika sběru dat

Za základní techniky sběru dat u kvalitativního výzkumu považujeme pozorování, interview a dokumenty.⁷⁸

Jako nejvhodnější techniku pro sběr dat bych volila strukturovaný rozhovor, ale vzhledem k tomu, že zvolení respondenti jsou rozmístěni na různých místech po celé republice, jsem se rozhodla použít jako techniku sběru dat dotazník s otevřenými otázkami, který se zpracovává obdobně jako strukturované kvalitativní dotazování.⁷⁹ Dotazník jsem jednotlivým felinoterapeutkám zaslala e-mailem. Doslovné přepisy dotazníků jsou uloženy v osobním archivu autorky práce.

Do dotazníku jsem zahrнула 20 otevřených otázek, jejichž forma odpovídá strukturovanému interview.⁸⁰

4.3.3 Otázky do dotazníku

1. S jakými zařízeními v rámci felinoterapie spolupracujete?
2. S jakými cílovými skupinami (skupinou) pracujete?
3. Preferujete některou cílovou skupinu?
4. Pracujete jako felinoterapeut samostatně nebo v rámci nějakého sdružení?
5. Jak probíhá felinoterapeutická návštěva?
6. Pracujete sama nebo s dalšími odborníky?
7. Existuje něco, co Vás ve Vaší práci omezuje a naopak co ji usnadňuje?
8. Setkáváte se s povzbuzením nebo s kritikou?
9. Jaký je zájem o Vaši felinoterapeutickou službu?
10. Proč jste se začala felinoterapií zabývat?

⁷⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. S. 50.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 162.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 186.

⁸⁰ Srov. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. S. 162.

11. Zabýváte se kromě felinoterapie i jinou dobrovolnickou činností?
12. Jak jste se k felinoterapii dostala?
13. Jak dlouho se zabýváte felinoterapií?
14. Jaké byly Vaše začátky v zařízeních, kde působíte?
15. Lze u klientů pozorovat zlepšení jejich fyzického nebo psychického stavu vlivem felinoterapie? Pokud ano, v čem konkrétně?
16. Jaké jsou podle Vás výhody felinoterapie oproti jiným terapiím?
17. S jakým plemenem (plemeny) koček pracujete?
18. Sledujete rozvoj felinoterapie v rámci republiky?
19. Účastníte se zooterapeutických setkání a konferencí?
20. Je něco, co byste chtěla dodat?

4.3.4 Harmonogram výzkumu

Výzkum jsem začala připravovat začátkem prosince 2014, kdy jsem si vytipovala jednotlivé respondentky z odborné literatury, tištěných periodik a internetových zdrojů. Dotazníky jsem rozeslala elektronickou poštou koncem prosince 2014 a vyhodnocení jsem stanovila na leden 2015.

4.3.5 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro svůj výzkum jsem si vybrala 10 felinoterapeutek, bohužel na žádného muže – felinoterapeuta jsem nenarazila. Protože je felinoterapie u nás realizována v různých formách, snažila jsem se, aby byl výzkumný vzorek co nejrozmanitější zastoupení. Respondentky jsem informovala, že odpovědi budou zveřejněny anonymně pouze s jejich iniciálami.

Oslovila jsem tyto felinoterapeutky:

Paní AS je v oboru felinoterapie začátečnicí, působí v jižních Čechách

Paní DH je zakladatelkou Nezávislého chovatelského klubu v Mladé Boleslavi

Paní EK je zkušená felinoterapeutka, která působila v jižních Čechách

Paní HR je členkou sdružení Auracanis v Hradci Králové

Paní JS je ředitelkou MŠ při FN v Brně, felinoterapii zde praktikuje přes 10 let

Paní JU pracuje jako lékařka v nemocnici v Hustopečích u Brna, kde se felinoterapií zabývá

Paní LH je ředitelkou Dětského domova v Havířově, felinoterapii se věnuje 10 let

Paní ZŠ je několikaletou felinoterapeutkou v Ostravě

Paní ZO provozuje felinoterapii v Dětském domově, Mateřské škole, Základní škole a Praktické škole ve Zlíně

Paní LH pracuje jako sociální pracovnice v domově pro seniory v Budislavi, kde působí také jako felinoterapeutka

4.4 Vyhodnocení

Dvacet otázek do dotazníku jsem rozdělila do 5 okruhů, které jsou zaměřeny na zjištění cíle. Stanovila jsem prozkoumat možnosti využití felinoterapie. Zároveň jsem odpovídala na jednotlivé výzkumné otázky. Kromě těchto odpovědí mne zajímaly i další aspekty felinoterapie, proto jsem využila možnosti oslovit terapeutky a zeptat se jich ještě na další otázky. Závěrečnou otázku jsem nechala pro dotazované otevřenou, abych jim dala možnost se k tématu také vyjádřit.

Rozesílání dotazníků elektronickou poštou bylo rizikové, protože jsem neměla záruku, že mi všechny obeslané felinoterapeutky zodpovězené otázky zašlou zpět. Z deseti oslovených respondentek mi sedm odpovědělo téměř okamžitě, případně si dohodly pozdější termín zaslání, který všechny splnily. Další tři respondentky bohužel na dotazník neodpověděly, i když si zprávu přečetly.

Otázka č. 1: S jakými zařízeními v rámci felinoterapie spolupracujete?

Šest ze sedmi felinoterapeutek, které zodpověděly dotazník, pracuje se svou kočkou v domovech pro seniory, čtyři navštěvují speciální a mateřské školy, po jedné dětský domov, léčebnu dlouhodobě nemocných, dům dětí a mládeže, praktickou školu, denní stacionář. Jedna felinoterapeutka navštěvuje také rodiny s postiženými dětmi.

Otázka č. 2: S jakými cílovými skupinami (skupinou) pracujete?

Šest felinoterapeutek pracuje s více cílovými skupinami. Shodují se, že pracují se seniory, a zdravými i tělesně a mentálně handicapovanými dětmi předškolního i školního věku, jedna spolupracuje navíc ještě s fyzicky i mentálně postiženými dospělými a jedna navštěvuje pouze seniory.

Otázka č. 3: Preferujete některou cílovou skupinu?

Pouze dvě z dotázaných dávají přednost při své práci s kočkou seniorům, jedna má nejraději lidi s duševním onemocněním. Ostatní se vyjádřily, že nepreferují žádnou cílovou skupinu. Jak uvedla HR, každá cílová skupina má své vlastní kouzlo. LH se vyjádřila, že její kocour preferuje ženy seniorky a kočka děti s postižením.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1

V rámci výše uvedených otázek z dotazníku, které mi měly pomoci najít odpověď na otázku: „*V jakých zařízeních a pro jakou cílovou skupinu se felinoterapie používá?*“ jsem dospěla k jasnému závěru, že felinoterapie se užívá v celém spektru sociálních, zdravotnických i školních zařízení.

Jedná se o domovy pro seniory, denní stacionáře, domy dětí a mládeže, speciální základní a mateřské školy, základní a mateřské školy, školy při zdravotnických zařízeních, dětské domovy, léčebny dlouhodobě nemocných a návštěvy probíhají i přímo v rodinách s postiženými dětmi.

S navštěvovanými zařízeními souvisí cílové skupiny, které felinoterapeutky navštěvují. Jedná se o seniory, děti předškolního a školního věku tělesně a mentálně handicapované i děti zdravé a také dospělé jak s tělesným tak mentálním postižením.

Otázka č. 4: Pracujete jako felinoterapeut samostatně nebo v rámci nějakého sdružení?

Dvě felinoterapeutky pracují pod záštitou Nezávislého chovatelského klubu, jedna pod občanským sdružením Auracanis, jedna v rámci canisterapeutického sdružení Jižní Morava, jedna samostatně pod hlavičkou školy a v rámci školního vzdělávacího programu, jedna v rámci sdružení Hafík a jedna samostatně.

Otázka č. 5: Jak probíhá felinoterapeutická návštěva?

LH uvádí, že organizace návštěvy záleží na dané skupině (klientovi) a cíli, kterého chceme dosáhnout. Vše se konzultuje předem s vedoucími pracovníky, diskutuje se o jejich očekávání, zajišťuje se bezpečnost pro klienta i kočku, zjišťují se možné alergie atd. Je nutno předem návštěvu s klientem domluvit a stanovit časový rámec. Kočka je většinou umístěna na vodítku na polštáři a klient si ji může dle libosti své a kočičí hladit, mluvit s ní, česat ji nebo nabízet pamlsky. Při práci s dětmi se probírá kočičí jídelníček, děti se učí poznávat části těla, jak s kočkami zacházet, co mají a nemají rády atd.

DH odpověděla, že návštěvy probíhají individuálně nebo společně s více týmy. Individuální návštěvy probíhají v chráněné části (např. odpočívadlo na společné chodbě, na verandě, v zahradě nebo na pokoji). Pokud se jedná o společnou návštěvu několika týmů, konají se sezení ve vyhrazeném prostoru zařízení. Kočka je na klíně klienta nebo např. na křesle, lavičce nebo pohovce vedle něj. Kočka má svou podložku, aby nedošlo k potřísnění ložního prádla nebo oděvu klienta. Má postroj a vodítko, někdy se používá také kočárek pro zvířata. Terapeutka si povídá s klientem, hovor se stáčí i na kočku, pokud se s klientem znají již více, povídá se hned o kočce, která dostává pamlsky. Pokud se kočka chce projít nebo protáhnout na podlaze, klient ji pozoruje nebo se jde také projít. Jedná-li se o návštěvu několika týmů s dalšími zvířaty (pes, králík), klienti mají možnost střídavě se pomazlit se zvířetem dle vlastního výběru. Tato setkání jsou pro kočku náročnější, protože nemá svůj obvyklý klid u jediného klienta ani klid vychutnat si své pamlsky. Tato setkání probíhají každé dva měsíce a klienti je mají nejraději.

AS zjistila, že nejvýhodnější pro jejího kocoura je, pokud si může nejprve na vodítku prozkoumat nové prostředí, pak jde na podložku na klín klientů k pochování a

pohlazení, lidé mu dávají dobroty. Pak následuje ukázka výcviku (aportování myšky) a nakonec klienti dostanou různé hračky a mohou s kocourkem sami pohrát. Důležité je hraní zařadit až na konec návštěvy, jinak se rozdivočí a nechce se chovat.

Tři felinoterapeutky shodně uvádějí, že docházejí na návštěvy ve dvojici ještě se psem. Chvíli se pracuje s kočkou, chvíli se psem. Některé pohybové aktivity se provádějí společně. Kočka se psem jsou také hlavními hrdiny pohádek se živými zvířátky. Logopedická sezení s dětmi navštěvují pouze kočky.

JS uvádí, že má zpracované výukové programy pro nejrůznější věkové skupiny zájemců a podle toho návštěva probíhá. Jeden blok trvá asi hodinu.

Otázka č. 6: Pracujete sama nebo s dalšími odborníky?

Všechny terapeutky s výjimkou jedné se shodly, že na felinoterapeutických návštěvách nepracují samostatně. Chodí ve dvojici s jiným felis- nebo canistým a většina pracuje ještě s dalšími odborníky jako ergoterapeuty, rehabilitačními pracovníky, speciálními pedagogy, logopedy. Ti se také podílejí na plánování, průběhu a hodnocení hodin.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2

Otázky č. 4 – 6 se týkaly výzkumné otázky „*Jaké metody a přístupy v rámci felinoterapie jsou v České republice užívány?*“.

Většina oslovených terapeutek pracuje pod záštitou nějakého sdružení, pouze jedna dochází za klienty zcela samostatně. Felinoterapie je ve všech případech realizována formou návštěvní služby, která je plánována s ohledem na klientovy potřeby a v návaznosti na předem stanovené cíle, kterých se má dosáhnout. Terapeutky proto spolupracují s dalšími odborníky v zařízení. Nejefektivnější je, pokud se kočka může věnovat pouze jednomu klientovi, někdy i společně s dalším týmem (pes). Méně často se provádí také skupinová terapie, hlavně v mateřských školách, kde se hrají pohádky se živými zvířátky, realizují se různé výukové programy i logopedie.

Otázka č. 7: Existuje něco, co Vás ve Vaší práci omezuje a naopak co ji usnadňuje?

Všechny dotazované uvádějí jako největší omezení únavu a nedostatek času pro felinoterapii. Všichni by chtěli mít u sebe kočky déle než je to možné. Je to dobrovolnická práce a někdy je těžké ji skloubit s náročnou pracovní dobou. Je pak někdy problém najít společný volný termín, pokud se pracuje v kombinovaném týmu. Problémem mohou být i organizační podmínky v zařízení, do kterého tým dochází, kdy ne každý např. pedagog je ochotný se těmto druhům terapií důsledně věnovat. Limitující jsou povětrnostní podmínky (kočky nemohou na návštěvu ve velkém mrazu nebo horku), zdravotní stav kočky nebo nálezová situace v cílovém zařízení. Někdy je také omezující nechuť koček pracovat. Jedna felinoterapeutka uvedla, že na felinoterapii

přestala jezdit, když její kocour vyhořel. Jakmile uviděl přepravku, dal najevo, že se mu to nelíbí. Když to udělal podruhé, přestala ho trápit.

Jako usnadňující faktory pro svou práci vidí respondentky dobré mezilidské vztahy mezi personálem, vedením zařízení, klienty a dobrovolníky. Pak jde i zdánlivě nemožné. Práci usnadňují i dlouhá léta praxe, laskavé a přátelské kočky, vstřícný zaměstnavatel. Uspokojující je pocit, že člověk přináší lidem radost a spokojenost, u dětí je důležité, že se dělá něco pro budoucí generaci a její výchovu ke správnému vztahu ke zvířatům. JS pracuje jako speciální pedagog, což jí ulehčuje práci s postiženými a handicapovanými dětmi. Magisterské vzdělání v oboru sociální práce uvádí jako ulehčení AS.

Otázka č. 8: Setkáváte se s povzbuzením nebo s kritikou?

Paní HR se setkává s pozitivními ohlasy, ale najdou se i lidé, kteří zvířata nemají rádi a nechtějí, aby felinoterapeuti za nimi chodili. Jsou to ale spíše výjimky. Obdobně se vyjadřuje i paní DH, která cítí v činnosti pochopení a povzbuzení. Pokud padne nějaká kritika, je vždy věcná. Bývá to spíše obava klientů, kteří neznají felinoterapii a nepreferují kočky, aby jim nebyla vnučována, což se neděje. Paní LH se setkává s obojím, více však s povzbuzením. Kritika často pochází od těch, kteří o terapii nic nevědí. Paní ZO se s kritikou rozhodně nesetkává, ale s povzbuzením také ne. Pouze kladné ohlasy a spokojenost klientů mají v souvislosti se svou prací s kočkami paní EK, JS a AS.

Otázka č. 9: Jaký je zájem o Vaši felinoterapeutickou službu?

Šest respondentek uvádí, že zájem o jejich návštěvy je obrovský, nestačí uspokojit všechny poptávky. Paní ZO se často musí s kočkami zařízením vnučovat, vyložené zájem z jejich strany necítí.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 3

Zmiňované tři otázky hledají odpověď na výzkumnou otázku „*Co usnadňuje a co brání většímu rozvoji felinoterapie u nás?*“. Z odpovědí jednoznačně vyplývá, že největší překážkou návštěvní služby s kočkami je nedostatek času, obzvláště je to znát, pokud chodí více týmů společně a mají najít nějaký společný termín. Omezující může být únava a přetíženost koček, extrémní výkyvy počasí nebo nákazové situace v zařízeních. Většímu rozšíření brání také malé povědomí o této službě jak mezi klienty, tak u odborného personálu. Felinoterapeutky se pak setkávají se zbytečným nepochopením své práce.

Otázka č. 10: Proč jste se začala felinoterapií zabývat?

Motivy, proč se felinoterapeutky začaly zabývat felinoterapií, jsou různé. Byla to smrt blízkého přítele, která vedla k přehodnocení všech hodnot. Toto byl způsob, jak najít nový smysl života. Další respondentka měla zkušenosti s canisterapií a protože chová také kočky, zajímalo jí, zda bude účelné pomáhat i jejich prostřednictvím. Jedna měla zkušenost ze zahraničí, kde viděla, že s kočkou je u pacientů lepší manipulace, snadno ji lze položit na postel nebo posadit na klín. Dvě se shodují, že je baví povídat si s lidmi a chtějí obohatit život i svým kočkám.

Otázka č.11: Zabýváte se kromě felinoterapie i jinou dobrovolnickou činností?

Dvě z oslovených terapeutek uvedly, že se kromě felinoterapie zabývají ještě součástí felinoterapie, resp. doprovodnou metodou, což je terapie panenkami a jedna provozuje ještě canisterapii. Další čtyři se zabývají pouze felinoterapií, protože na další už jim nezbývá čas ani energie, mají náročné zaměstnání.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 4

Otázky č. 10 a 11 měly podat informaci na výzkumnou otázku „*Jaké motivy vedou felinoterapeutky k jejich dobrovolnické činnosti?*“ Na základě odpovědí jednotlivých respondentek jsem zjistila, že jejich motivy, které je vedly k felinoterapii, byly různé. Je to předchozí účast v jiných druzích zooterapie (canisterapie) nebo jiná dobrovolnická práce. Všechny velmi rády komunikují s lidmi a cítí naplnění, když mohou jiným pomoci a udělat jim svou přítomností s kočkou radost.

Otázka č. 12: Jak jste se k felinoterapii dostala?

Paní DH patří k zakladatelům felinoterapie v ČR, hledala smysluplnou činnost, která by přinesla radost jak klientům, tak kočkám a jejich majitelům. Podařilo se jí zpracovat metodiku na základě zahraničních materiálů. Paní HR k felinoterapii přivedla kamarádka, která dělá canisterapii a v domově důchodců se stařenky ptaly po kočkách. Zkusila to a už u činnosti zůstala. Paní JS ji poprvé viděla ve Švýcarsku v roce 1994 a po několika letech ji začala sama praktikovat i u nás. Paní LH hledala využití svého volného času a svého mazlivého kocoura. Po přečtení článku od paní DH to byla jasná volba. Paní ZO získala nejprve zkušenosti v canisterapii, na internetu vyhledala teoretické informace a pořídila si první kotě na felinoterapii. Paní AS přemýšlela, jak využít pozitivních vlastností svého kocoura.

Otázka č. 13: Jak dlouho se zabýváte felinoterapií?

Dvě terapeutky se činností zabývají 14 let, další tři v rozmezí 6 – 7 let, jedna čtyři roky a jedna půl roku.

Otázka č. 14: Jaké byly Vaše začátky v zařízeních, kde působíte?

Všechny dotazované uvádějí, že se s většími problémy ve svých začátcích nesetkaly. Naopak uvádějí velkou vstřícnost a důvěru. HR odpověděla, že začátky byly skvělé, spokojení lidé člověka nabíjejí energií, avšak časem musela s četností návštěv polevit, cítila se unavená. LH mluví o skvělých začátcích ale zároveň o nejistotě, protože její kočka se zpočátku bála. Dvě respondentky měly již zkušenosti s canisterapií, proto začátky s felinoterapií pro ně nebyly nové, jen si musely vyzkoušet, zda a jak budou kočky cizí prostředí snášet.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 5

Pomocí těchto tří otázek jsem chtěla získat informace ohledně výzkumné otázky „*Jaké byly osobní začátky felinoterapeutek s felinoterapií?*“. Zjistila jsem, že všechny oslovené terapeutky se činností zabývají poměrně dlouhou dobu – od čtyř do čtrnácti let. Jejich cesty k felinoterapii byly různé. Byly to předešlé zkušenosti v canisterapii, inspirace v zahraničí nebo hledání smysluplné činnosti a nového smyslu života. Ani začátky s felinoterapií nebyly nikterak problematické. Ze strany zařízení byla téměř všude vstřícnost, bylo potřeba jen překonat počáteční nezvyk koček na cizí nové prostředí.

Otázka č. 15: Lze u klientů pozorovat zlepšení jejich fyzického nebo psychického stavu vlivem felinoterapie? Pokud ano, v čem konkrétně?

U odpovědi na tuto otázku se shodují všechny dotázané, že u klientů je pozorovatelné zlepšení jak v psychické, tak fyzické oblasti. Děti se v přítomnosti koček více uklidní a soustředí na své činnosti, projevují se jejich kladné emoce a lépe se jim daří plnit úkoly vedoucí k jejich zlepšení ve všech oblastech rozvoje osobnosti a zdraví. Dle HR zvláště postižené děti zklidní a hyperaktivní dítě se kvůli kocourovi zklidní, jen aby neodešel. Jeden chlapec s mozkovou obrnou dokonce při hlazení kocoura uvolnil ruku a neměl ji v křeči. Postiženým dětem pomáhá polohování a snaha o prohřívání rukou a uvolnění spasmů, aby mohla následovat jiná činnost rozvíjející jemnou motoriku.

Senioři v přítomnosti koček viditelně pookřejí, vzpomínají na mládí, na svá zvířata, při hře s kočkou se jim aktivuje jemná motorika prstů a ruky. Tím si trénují paměť. Starým lidem kontakt s kočkami krátkou chvíli, užívají si pozornosti, po které touží a mají někoho, kdo jim naslouchá, mohou si popovídat. Po návštěvě se zvířetem se zlepšuje komunikace i mezi klienty, sami si vyprávějí o kočkách a vzpomínají. DH popisuje zlepšení jasně patrné v náladě klienta, kdy při příchodu je někdy klient smutný a bez nálady, někdy i pláče. Při odchodu se většinou směje. Dochází i k tomu, že nemluvný klient se rozhovoří a překvapí tak i ošetřující personál.

Otázka č. 16: Jaké jsou podle Vás výhody felinoterapie oproti jiným terapiím?

Kočka je čistotné zvíře, a pokud je chována v bytě a správně veterinárně ošetřena, perfektně se hodí pro lidi na vozících a ležící pacienty, protože se snadno vejde na klín nebo do postele. Po zařízení se pohybuje v přepravce nebo v náručí, neumaže si tlapky jako např. psi. Lidé je mohou snáze pochovat a pohladit přímo na svém těle a cítit tak jejich vměnění. Slepí lidé preferují dlouhou srst, která je příjemná na dotek. Děti, které moc nereagují na psa, se v přítomnosti koček více uvolní a lépe reagují. Výhodou je snadná manipulovatelnost s kočkou. Naproti tomu nevýhodou je podle ZO malý rozsah činností např. oproti canisterapii. Vyplývá to ze snadnější ovladatelnosti chování psa. Kočka i bez cíleného výcviku pozitivně působí na psychiku člověka, takže vlastně kdokoliv, kdo má doma kočku, může profitovat z jejího protistresového účinku.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 6

Tato výzkumná otázka má přinést odpověď na otázku, zda „*Lze pozorovat změny v sociálním fungování klientů vlivem felinoterapie*“. Lze s jistotou říci, že felinoterapie zlepšuje fyzickou i psychickou pohodu u všech navštěvovaných klientů – dětí i dospělých. Pozorujeme lepší soustředění se na úkoly, zklidnění a je dán průchod pozitivním emocím. Přínosné je polohování, prohřívání rukou a rozvíjení jemné motoriky. Komunikace se zvířetem rozvíjí interakci mezi klienty a personálem. Práce s klienty je prostřednictvím terapie s kočkou jednodušší, je s ní snazší manipulace než např. se psem. Bez problémů se vejde na klín, na vozík nebo do postele.

Otázka č. 17: S jakým plemenem (plemeny) koček pracujete?

Felinoterapeutky mají zkušenosti se širokým spektrem kočičích plemen – tři pracují s ragdolly, a vždy po jedné s burmillou, siamskou, orientální a seychelskou kočkou, norskou lesní, mainskou mývalí, sibiřskou kočkou a kočkou domácí. Důležitá je povaha kočky – její vyrovnanost, klid a inteligence, zanedbatelná není ani její velikost.

Otázka č. 18: Sledujete rozvoj felinoterapie v rámci republiky?

Všechny felinoterapeutky sledují rozvoj felinoterapie u nás i v zahraničí, považují to za nutné pro kvalitní provádění terapie. Jedna felinoterapeutka uvádí, že bohužel žádný rozvoj nevidí, pokud se jedná o sjednocení a uzákonění podmínek k vykonávání felinoterapie. Jedna respondentka má kontakty na felinoterapeuty z celé ČR, plánuje napsat odborný článek na téma využití felinoterapie v sociální práci.

Otázka č. 19: Účastníte se zooterapeutických setkání a konferencí?

Všechny felinoterapeutky se účastní setkání i konferencí, jedna vedla kurz felinoterapie, dvě se pravidelně zúčastňují odborné konference v Praze – Motole.

Otázka č. 20: Je něco, co byste chtěla dodat?

Paní ZO mrzí, že felinoterapie není zatím uznávanou metodou. Má zkušenost, že existuje mnoho lidí, kteří by chtěli i mohli prostřednictvím koček pomáhat, ale naráží na neznalost problematiky a mnohokrát i nezájem ze strany pomáhajících institucí, což je od této činnosti odradí. Jak uvádí paní EK, důvodem může být nedostatek osvěty. Zdravotnický i ostatní personál jsou o této metodě a jejím přínosu nedostatečně informováni. Dvě felinoterapeutky se shodují, že v poslední době se z felinoterapie stává módní obor a málokdo ví, jak s kočkou pracovat, jak ji na tuto službu připravit a jak zabezpečit zdraví klientů i samotného kočičího terapeuta. Všechny se však shodly na tom, že felinoterapie přináší radost jak klientům, tak terapeutům i kočkám. Všichni by si přáli, aby terapeutických týmů bylo více.

5. DISKUSE

Pojem felinoterapie se v oblasti sociální práce stává stále známějším. Bohužel odborné literatury, která by se tímto tématem zabývala, není mnoho. Hlavními zdroji, ze kterých vycházela i teoretická část této práce, byly knihy od Miloše Velemínského a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků a od autora Zorana Nerandžiče publikace Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit. Oporou mi také byly stránky Nezávislého chovatelského klubu v Mladé Boleslavi.

Mohu říci, že ve všech aspektech, které jsem v rámci felinoterapie zkoumala, se informace uvedené v odborné literatuře shodují s poznatky zjištěnými pomocí dotazníku.

Potvrdilo se, že felinoterapii, jak píše Kohoutová a Gardiánová, lze využít u nejrůznějších cílových skupin – u seniorů, psychiatrických pacientů i dětí jak zdravých tak handicapovaných.⁸¹ S tím se shodují i v dotazníku jmenovaná zařízení, kde se s kočkami pracuje - domovy pro seniory, dětská oddělení nemocnic, dětské domovy a mateřské i základní školy. Myslím si, že za felinoterapii lze považovat i stále se rozšiřující kočičí kavárny ve velkých městech. Ty však zatím nejsou v literatuře zmiňovány. Lidé, kteří nemají možnost jiného kontaktu s kočkou, se sem chodí odreagovat od denního stresu, kočky si mohou pochovat a hladit.

Co se týká využívaných forem felinoterapie u nás, užívá se nejvíce návštěvní služba, loutkové pohádky se zvířaty a zatím spíše nevyužívané trvalé umístění kočky u klienta. Výzkum potvrdil jako nejvyužívanější návštěvní službu, realizuje se i divadlo se zvířátky pro děti. Co se týče trvalého umístění kočky u klienta, i zde se shodují teoretické poznatky s praktickými, že tato metoda není u nás využívána.

⁸¹ Srov. KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. Využití koček v zooterapii. S. 286.

Léčebným působením kočky lze zlepšit sociální fungování klientů. Shoduje se v tom odborná literatura i výsledky výzkumu. Nerandžič pojednává o zmírnění adaptačního stresu u nově přichozích klientů do domova seniorů, díky tomu se zlepšují hodnoty tlaku krve i srdeční frekvence, stimuluje se paměť a povzbuzuje se jemná motorika rukou. U dětí se zlepšuje komunikace a rozvíjí se estetické a hudební cítění při divadelních hrách.⁸² Ve stejném duchu byly i všechny odpovědi v dotazníku.

Porovnám-li možné problémy spojené s felinoterapií, můj výzkum jednoznačně potvrdil tvrzení Nerandžiče, že velkým omezením pro felinoterapii je neinformovanost, nezájem a někdy i přímo negativní postoj jak ze strany zaměstnanců sociálních a zdravotnických zařízení, tak i ze strany některých klientů.⁸³

Zajímaly mne také ještě další aspekty felinoterapeutické činnosti, které nebyly zahrnuty ve výzkumných otázkách, ale které by mohly tuto práci obohatit. Zjišťovala jsem, zda se plemena koček uváděná v odborné literatuře používají i v praxi. Výsledek je takový, že terapeutky pracují pouze s ušlechtilými plemeny (někdy i nekastrovanými kocoury) a oproti literatuře probíhá terapie i s burmillou a seychelskou a orientální kočkou. Chtěla jsem vědět, zda terapeutky rozvíjí a konzultují své zkušenosti. Všechny takto činí a myslím, že s tímto jejich zájmem souvisí i prosba dvou z dotázaných o zaslání výsledků mého výzkumu.

6. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce s názvem Felinoterapie a její možnosti využití si kladla za cíl zmapovat možnosti využití felinoterapie v České republice. Protože se jedná o činnost, která není nijak finančně náročná, začíná se o ní více mluvit a stále více lidí se o ni začíná zajímat.

V první části jsem popisovala základní druhy zooterapie a dále jsem se soustředila na informace týkající se pouze felinoterapie. Popsala jsem historii kočky, plemena koček využívaná pro felinoterapii nebo metody felinoterapie. Zabývala jsem se využitím felinoterapie u jednotlivých cílových skupin a v různých zdravotnických, sociálních i školních zařízeních. Domnívám se, že daný úkol byl splněn.

Stanovenému cíli - zmapování možností využití felinoterapie v různých sociálních a zdravotnických zařízeních, jsem se věnovala i ve výzkumné části své práce, kde jsem pomocí kvalitativního výzkumu zkoumala využití felinoterapie v praxi, pohledem jednotlivých felinoterapeutek. V rámci výzkumu se mi podařilo zjistit, že užití felinoterapie je velmi široké. Lze ji aplikovat v sociálních, zdravotnických i školských

⁸² Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 24.

⁸³ Srov. NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. S. 76.

zařízeních. Hlavními cílovými skupinami jsou senioři a děti předškolního a mladšího školního věku, zdravé či tělesně nebo duševně handicapované.

Dle mého názoru by bylo zajímavé oslovit i druhou stranu, tzn. klienty ze všech cílových skupin, aby i oni zhodnotili, jaký přínos pro ně léčebný kontakt s kočkou má. Také vyjádření pracovníků sociálních i zdravotních institucí k tomuto tématu by mohlo přispět k ucelenějšímu zpracování problematiky. Je mi líto, že se mi nepodařilo zajistit zahraniční odbornou literaturu, která by mohla téma obohatit. Bylo by zajímavé porovnat, jak se k felinoterapii přistupuje v jiných zemích.

Mrzí mne, že na dotazník neodpověděli všichni oslovení, i když si někteří dle potvrzení v e-mailu zaslanou zprávu přečetli. Kladu si otázku, proč se tak stalo. Domnívám se, že dle vyjádření těch, kdo odpověděli, jsou lidé provozující tuto činnost tak vytíženi prací s kočkami i ve svém zaměstnání (felinoterapie se provádí pouze jako dobrovolnická činnost), že jim na odpověď jednoduše nezbyl čas. I tak jsem s výsledky mého výzkumu spokojena a myslím, že odpovědi mohu považovat za pravdivé a reálné.

Potěšilo mne, že dvě respondentky mne požádaly o výsledky výzkumu, je vidět že se o felinoterapii zajímají nejen ze svého pohledu, ale i v širších souvislostech. Velmi cenné pro mne je, že se dvěma terapeutkami jsem navázala bližší osobní kontakt a budou mi nápomocny při mých začátcích s felinoterapií. V létě mám v plánu navštívit paní Danielu Hypšovou, zakladatelku Nezávislého chovatelského klubu a autorku metodiky felinoterapie u nás. Nabídla mi, abych se s ní zúčastnila několika felinoterapeutických návštěv, což pro mne bude velká inspirace.

Felinoterapie se stává přirozenou součástí práce sociálních pracovníků. Zlepšuje sociální fungování klientů, což je charakterizováno jako interakce, které probíhají mezi požadavky prostředí a lidmi.⁸⁴ Je to aktivizační metoda a přítomnost kočky a kontakt s ní vede ke zlepšení kvality života nejen klientů, ale také personálu a terapeutického týmu. Myslím, že by bylo dobré pořádat semináře na téma zooterapie mezi studenty oborů sociální práce a medicínských a pedagogických škol, a stejně tak i mezi odbornou veřejností, aby byla zažehnána nedůvěra, která v souvislosti se zooterapií někdy panuje. Byla bych ráda, pokud by moje práce pomohla přispět k rozšíření povědomí o felinoterapii u nás.

⁸⁴ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. S. 12.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- AUGSTOVÁ, H. A. *Co mi chce má kočka říci?* Praha: Mladá fronta, 1992, ISBN 80-204-0316-7
- CUTTS, P. *Kompletní průvodce péče o kočku.* Praha: Svojtka&Co., 2002, ISBN 80-7237-531-8
- FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků.* Praha:Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše.* Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-789-3
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2
- HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie – Návštěvní terapeutická služba. In: *Pravda o zooterapii.* Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27. 11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18. 12. 2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích. České Budějovice: JČU ZSF 2003
- HYPŠOVÁ, D. Felinoterapie, metodika a praktické zkušenosti. In *Pravda o zooterapii,* Č. Budějovice: Jihočeská univerzita, 2003, ISBN 80-7040-675-5
- HYPŠOVÁ, D. Norská lesní kočka v zooterapii. *Naše kočky* 2012, č. 8, roč. XVI.
- HYPŠOVÁ, D. Výběr koček pro návštěvní službu. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků.* České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- JEBAVÝ, L. Využití dalších zvířecích druhů v zoorehabilitaci .In: SVOBODOVÁ, I. a kol.: *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti.* Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. ISBN 978-80-213-1912-7
- KADLECOVÁ, E. *Vliv zooterapie ve zdravotnických zařízeních.* Praha: Dobrovolnické centrum Fakultní nemocnice v Motole, 2012, ISBN neuvedeno
- KADLECOVÁ, E. *Zelená pro felinoterapii.* Praha: Dobrovolnické centrum Fakultní nemocnice v Motole, 2011, ISBN neuvedeno
- KOHOUTOVÁ, P. GARDIÁNOVÁ, I. Využití koček v zooterapii. *Kontakt*, 2013, č. 3, roč. XV., ISSN 1804-7122
- LACINOVÁ, J. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků.* České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

- LOUČKA, R. Farmingterapie, farming therapy. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- MAHELKA, B. Malá zvířata. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0
- NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01809-8
- ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví*. Praha: Brázda, 2007. ISBN 978-80-209-0356-3
- PODUSCHKA, W. *Zvířata v domovech nejen pro seniory*. Praha: Hestia, 1999, ISBN neuvedeno
- RHEAOVÁ, A. *Hodná kočka, nemožné chování*. Praha: Práh, 1997. ISBN 80-85809-71-0
- RÜCKEROVÁ, H., Když sibiřky dávají smysl. *Naše kočky* 2013, č. 7, roč. XVII
- STĚNIČKOVÁ, J. Felinoterapie v mateřské škole. *Naše kočky* 2008, č. 10, roč. XII
- SVOBODOVÁ, I. a kol. *ZOOREHABILITACE a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. Praha: ČZU 2009. ISBN 978-80-213-1912-7
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0
- TAYLOR, D. *Velká kniha o kočkách*. Bratislava: Gemini, 1992, ISBN 80-85265-39-7
- TICHÁ, V. Canisterapie jako podpůrná rehabilitační metoda. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. Praha: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- TICHÁ, V. Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6
- TVRDÁ, A., TICHÁ, V. Využití psa ve zdravotně sociální oblasti. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. Praha: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

VÍZDALOVÁ, H. Historický vývoj. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

VOSÁTKOVÁ, A. Terminologie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. autorů: *ZOOTERAPIE ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: DONA, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

WHITEHEADOVÁ, S. *Jak mluvit kočičí řečí!* Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02153-9

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

HILBERTOVÁ, L. Felinoterapie v Dětském domově v Havířově. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 7. 6. 2009 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: http://www.nchk.estranky.cz/clanky/zoorehabilitace/mgr_-l_-hilbertova---felinoterapie-v-detskem-domove-v-havirove.html

HYPŠOVÁ, D., Řád ochrany ušlechtilých koček NCHK při veřejném vystoupení, Návštěvní službě a zkouškách pro ni a svodu koček. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 9. 4. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: http://www.nchk.estranky.cz/clanky/klubove-dokumenty/rad-ochrany-uslchtilych-kocek-nchk-pri-verejnem-vystoupeni_-navstevni-sluzbe-a-zkouskach-pro-ni-a-svodu-kocek.html

HYPŠOVÁ, D., Návštěvní služba – normy praxe. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 6. 2. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: <http://www.nchk.estranky.cz/clanky/klubove-dokumenty/navstevni-sluzba---normy-praxe.html>

KADLECOVÁ, E. Seznámení s výzkumným projektem. *Nezávislý chovatelský klub* [online] 7. 6. 2009 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://www.nchk.estranky.cz/clanky/zoorehabilitace/mgr_-e_-ladlecova---seznameni-s-vyzkumnym-projektem.html

OŠKEROVÁ, Z. Felinoterapie v Dětském domově, Mateřské škole, Základní škole a Praktické škole Zlín. Dostupné z: <http://canis-lazy.weebly.com/kam-dochaacuteziacuteme.html>

Ragdol. Kočka milující lidi, která se v náručí uvolní jako hadrová panenka. *Hobby.cz - Rady pro domov, zahradu a volný čas* [online]. 9. 8. 2010 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://hobby.idnes.cz/ragdoll-kocka-milujici-lidi-ktera-se-v-naruci-uvolni-jako-hadrova-panenka-145-/hobby-mazlicci.aspx?c=A100807_114719_hobby-mazlicci_mce

V kočičí kavárně na Žižkově si musíte hlídat dorty, ale odplavíte stres. *Hobby.cz - Rady pro domov, zahradu a volný čas* [online]. 14. 11. 2014 [cit. 2014-12-09]. Dostupné z: http://hobby.idnes.cz/prvni-kocici-kavarna-v-praze-na-zizkove-fc2-/hobby-mazlicci.aspx?c=A141113_125657_hobby-mazlicci_mce

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá zmapováním možností využití felinoterapie v různých sociálních a zdravotnických zařízeních a prací s jednotlivými cílovými skupinami v České republice.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část se zabývá teoretickým zpracováním tématu. Jsou zde popsány jednotlivé druhy zooterapie, přičemž se podrobně věnuje felinoterapii od historie po možnosti jejího využití. Druhá část je koncipována jako část praktická, která obsahuje interpretaci výsledků provedeného výzkumu. Soustředila jsem se hlavně na zjištění, v jakých zařízeních a s jakou cílovou skupinou se pracuje, jakých se užívá metod a jaké lze pozorovat změny v sociálním fungování klientů.

Klíčová slova: zooterapie, felinoterapie, kočka, felinoterapeutický tým

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on possibilities of usage of felinotherapy in various social and medical facilities and cooperation with target groups in the Czech Republic.

Thesis is divided into two main chapters. Firstly, there is a theoretical part aiming at particular categories of zootherapy with deeper focus on felinotherapy, its history and possibilities of usage. Secondly, there is a practical part which includes interpretation of the results gained by the survey. The main point was finding out which target groups has been working with, in which facilities, what methods are used and what changes can be seen in social behavior of clients.

Key words: zootherapy, felinotherapy, cat, felinotherapeutic team